

munka

szocialista társadalmi és művészeti beszámoló
szerkeszti: kassák lajos budapest lehel-utca 6

Otto Rudolf Schatz fametszete

1930 szeptember 15 szám II évfolyam

„A magyar nép, a magyar főváros nevében szeretettel fogadluk Szent Péter földi helytartójának magyar földre leszállott képviselőjét. Amikor idejött, ez az ország boldogtalan ország volt, de most, hogy Szent Péter utóda eltávozik tőlünk, boldog országnak boldog fővárosát hagyta itt.”

Ezt Kr. u. 1930 augusztus 24-én Sipőcz polgármester tényleg elmondta.

Néhány adat a Boldogság Városához:

Budapest munkásságának több mint egyharmada van munkanélkül. A gépiparban 20 százalékkal, a faiparban 55 százalékkal kevesebb munkás talál kenyeret, mint tavaly. Segély még mindig nincs.

Budapesten — hivatalos statisztika szerint — 100.000-nél nagyobb az ágyrajárók száma. Közös menedékhelyen alszanak nők, férfiak és gyermekek.

A Magyar Statisztikai Évkönyv szerint a csecsemőhalandóság nemzetközi összehasonlításban nálunk a legnagyobb.

A nyomor betegsége, a tuberkulózis nálunk a legnagyobb. Még a Balkán-államokban sem szed annyi halálos áldozatot, mint nálunk.

Az öngyilkosságok nemzetközi sorrendjében szintén vezetőhelyen állunk tizenkilenc európai állam között.

A nyilvántartott munkanélküliek száma a Fővárosi Statisztikai Hivatal szerint ebben az évben 35 százalékkal nőtt.

Magyar állami statisztikák szerint vasmunkás órabére 1929 decemberében 79 fillér, 1930 áprilisában 64 fillér. Napszámos munkabére így változott: Mult év utolsó hónapjában 43 fillér, ez év tavaszán már 34 fillér. A gyári munkásné 1929 decemberében óránként átlag még 30, jelenleg már csak 26 fillért keres.

Aint igaz, igaz: a Boldogság földreszállt...

VILÁGPOLITIKA

Anglia.

A világpolitika középpontjában továbbra is az angol birodalom, tehát a világválság gazdasági és politikai — imperialista — magyának kérdései állanak. Míg a munkáspárt elvállalta a kormányzást, ezt tömegei megbízásából tette, mert ezek azt remélték, hogy kormányzatuk meg fogja oldani az angol élet nagy problémáit, a munkanélküliséget, a bányareformot, az ipari élet átszervezését, valamint a birodalom és a világpolitika egyéb nyílt kérdéseit s mindezt a munkásság érdekeinek és céljainak személtartásával. Ma azonban mind valószínűbbnek látszik, hogy az angol munkáskormány napjai meg vannak számlálva s helyénvaló, hogy felállítsuk működésének mérlegét, azaz szemügyre vegyük Anglia és a birodalom belső és külső helyzetét. Ami az előbbi illeti, látjuk, hogy a munkanélküliség jobban nő, mint a konzervatív uralom hosszú évei alatt s a munkanélküliségben részesülők száma 750.000-rel nagyobb, mint tavaly ilyenkor. Az ipari és finánc-tőke mindinkább követeli a védvámokat és állami segélyeket s mindezt a szabadkereskedelem és az állami benemavatkozás klasszikus földjén, ami kétségtelenül a prosperitás hanyatlására mutat. Az angol felsőház csak nemrég vetette el a bányareform törvényjavaslatát s ezzel 2 évre lehetetlenné tette a nagyhorderejű kérdés rendezését. Ami a birodalmat illeti: Egyiptom visszatért a parlamentnélküli kormányzáshoz, melynek megszüntetése pedig az angol munkáskormány egyik legnagyobb büszkesége volt; — Malta forrong, alkotmányát felfüggesztve; — Indiában katasztrofális állapotok. Itt a helyzet teljesen forradalmi s emellett a munkáskormány indiai politikája folytán teljesen elvesztette a forradalmi osztályok bizalmát, ez pedig azt jelenti, hogy India jövődöbél és az angol proletariátus mai vezetői közt az együttműködés lehetetlennek látszik. Világpolitika: a biztatóan indult angol-amerikai barátkozásnak komoly veszélye az USA élesen angolellenes vámtarifája s Anglia ültakozása ez ellen; Európában fenyegető háborús veszély napjai, nemkevesebb, mint 1914 idején. A munkáskormány nagy célkitűzése az volt, hogy békét teremtsen az anyaországban a munkanélküliség veszélyének elhárításával és békességet hozzon a birodalomnak és a világnak is. Mi ment ebből teljesedésbe? Semmi. Ezt persze nem lehet csak az angol munkáskormány terhére írni. A munkanélküliség az angol ipar szerkezeti válsága s nekünk már a hatalom átvételének pillanatában az volt a meggyőződésünk, hogy ezeket a célokat nem fogja elérhetni, mert ugyanazokkal az eszközökkel fogott munkájához, amelyekkel előtte az angol imperialista polgárság építette ki osztályuralmát és gyarmati kizsákmányoló rendszerét. Nyilvánvaló és az is volt, hogy ennek az uralmi rendszernek a lerombolásához — mert hiszen a fenti célok igazi megvalósítása ezt jelentette volna — más erők és más eszközök kellenek. Holott a munkáspárt éppen arra ügyel, hogy Anglia életében ne valósítson meg semmi igazán korszakos újat, hanem csak valami nagyon lassu és nagyon óvatos fejlődés irányában hasson. Ennek az óvatosságnak mindig az volt az indoklása, hogy a parlament többsége nem áll a kormány mögött s hogy maga a párt tömege sem óhajtának radikális reformokat. Most azonban kiderült, hogy mindez hasztalan: a munkáskormány parlamenti helyzete így is hétről-hétre súlyosabb, úgyhogy bukása és ezzel együtt persze az új választások kiírása minden valószínűség szerint küszöbön áll, másrészt pedig óvatos politikája ellenére is — vagy talán éppen azért — a párt tömegeinél is mindinkább talajt veszít; népszerűsége állandóan csökken. A legutóbbi hónapok pótválasztásai során — Angliában a politikai közhangulat fontos fokmérő — többször veszteséget szenvedett (Nottingham stb.), de ott is, ahol jelöltje győzött, többsége lényegesen csökkent, így Stutlestone-ban, New-Norfolkban stb. Ha tehát a kormány most megbukik és új választások kiírására kerül a sor, kilátásai sokkal kedvezőlenebbek lesznek, mint múlt ősszel.

Az angol munkáskormány esetében is jelentkezik tehát a mozgalom állandó nagy kérdése: mi jobb, óvatos «gya-

korlati», tapogatózó politikát csinálni, vagy a jövőbe mutató forradalmi lendülettel a tömegeket merészen magával ragadni. Mi mindenesetre azt valljuk, hogy a MacDonald-kormány akkor cselekedett volna szocialistákhoz és a munkásság vezetőihez méltóan, ha mint kisebbségi kormány feltárta volna az angol proletariátus előtt a szocializmus perspektíváját és miután mint osztálykormányt a másik osztály megdöntötte volna — bukásával a munkásságot élesen az elé a döntő kérdés elé állítja: itt — vagy odaát.

A német válság

A német birodalmi gyűlést tehát alig kétszertendős működés után VII. 18-án feloszlatták. Ezt a lépést elkezdett küzdelem előzte meg, melynek sorsa az utolsó percig meglehetősen bizonytalan volt. Brüning polgári-blokk-kormány az utóbbi hónapokban igen messze ment abban a játékban, hogy megmutassa Németországnak, hogyan kell kormányozni a parlament nélkül, sőt annak ellenére; ezen az uton már nem lehetett visszatérés: a kormány saját frázisainak s ezzel a kormánykoalíció ama jobbszárnyának hatalma alá került, amelynek a parlamentellenes kormányzás nem üres frázis, hanem program. A feloszlátás a parlament pártjait nagy káoszban találta. Jobbról: Hitlerék, a nemzeti szocialisták, tehát a tiszta fasizmus, mögöttük széles néprétegek folyton növekvő elégtelensége, de anélkül, hogy a legesekélyebb konkrét elképzelésük lenne arról, hogy ezzel a rohamosan felnőtt tömeggel mihez kezdjenek. Aztán a valamikor legnagyobb párt: a német nemzeti párt, a konzervatív polgárság, a bürokrata és udvari nemesség pártja, mely egymással küzdő csoportok egész sorára bomlott. Aztán a középpártok: a német néppárt, a bajor néppárt, a Centrum, a demokraták: valamennyien vezér és vezérlő gondolat híján, magukban való hit nélkül. A szociáldemokrácia: nemrég még kormányzó-párt, most ellenzék és rendszerint olyasmiről ellen küzd, amit kormánykorában maga is elkövetett volna. Érzí helyzete fonáksegítő háborús veszély napjai, nemkevesebb, mint 1914 idején. A munkáskormány nagy célkitűzése az volt, hogy békét teremtsen az anyaországban a munkanélküliség veszélyének elhárításával és békességet hozzon a birodalomnak és a világnak is. Mi ment ebből teljesedésbe? Semmi. Ezt persze nem lehet csak az angol munkáskormány terhére írni. A munkanélküliség az angol ipar szerkezeti válsága s nekünk már a hatalom átvételének pillanatában az volt a meggyőződésünk, hogy ezeket a célokat nem fogja elérhetni, mert ugyanazokkal az eszközökkel fogott munkájához, amelyekkel előtte az angol imperialista polgárság építette ki osztályuralmát és gyarmati kizsákmányoló rendszerét. Nyilvánvaló és az is volt, hogy ennek az uralmi rendszernek a lerombolásához — mert hiszen a fenti célok igazi megvalósítása ezt jelentette volna — más erők és más eszközök kellenek. Holott a munkáspárt éppen arra ügyel, hogy Anglia életében ne valósítson meg semmi igazán korszakos újat, hanem csak valami nagyon lassu és nagyon óvatos fejlődés irányában hasson. Ennek az óvatosságnak mindig az volt az indoklása, hogy a parlament többsége nem áll a kormány mögött s hogy maga a párt tömege sem óhajtának radikális reformokat. Most azonban kiderült, hogy mindez hasztalan: a munkáskormány parlamenti helyzete így is hétről-hétre súlyosabb, úgyhogy bukása és ezzel együtt persze az új választások kiírása minden valószínűség szerint küszöbön áll, másrészt pedig óvatos politikája ellenére is — vagy talán éppen azért — a párt tömegeinél is mindinkább talajt veszít; népszerűsége állandóan csökken. A legutóbbi hónapok pótválasztásai során — Angliában a politikai közhangulat fontos fokmérő — többször veszteséget szenvedett (Nottingham stb.), de ott is, ahol jelöltje győzött, többsége lényegesen csökkent, így Stutlestone-ban, New-Norfolkban stb. Ha tehát a kormány most megbukik és új választások kiírására kerül a sor, kilátásai sokkal kedvezőlenebbek lesznek, mint múlt ősszel.

Mind e zavarból azonban két fontos ténykörülme ny bontakozik ki.

Először: a német polgárság táborában igen erős és mindinkább növekvő egységesülő törekvés jelentkezik és az az egységesítés a jobbszárny platformján megy végbe: a polgári pártok keretei felbomlanak, a polgári baloldalt eltűnik; emellett azonban a monarchizmus gondolata is mindinkább gyengül a polgáruralom tekintélyének kifejlődésével szemben.

Másodszor: az elégtelenség nemcsak a határretekben nő, a kispolgárság, a kistisztviselők, stb. soraiban, hanem mindenekelőtt a proletariátusban is, de az utóbbi nemcsak a polgári blokk reakciós, nyomorbadöntő politikája ellen irányul, mint az 1928-as választások előtt, hanem a szocialista pártok ellen is, amelyek meddő és a tömegeket igazában véve *eláruló politikájukkal* elégtelenséget az ellenség táborába, a fasizmus demagógiája felé terelnek.

Polgárság és munkásság tehát egyaránt válságban van, de alig kétséges, hogy a polgárság részére e válság a fejlődés kedvező szakaszát készíti elő: a frakciózás hanyatló, osztályerői koncentrálnak, osztálytudata erősödik és mind általánosabbá válik. Ezzel szemben a proletárság válsága tanácstalanságot és tehetetlenséget jelent és a meg hasonlást még mélyebbé teszi. Mindezek után a német biápolitika alakulása a következőképpen várható. A polgári blokk megerősödik és állandósul. Küzd a szociáldemokrá-

ciával való minden koalíció ellen és az egyeduralom át-
vételére tör, irányítása tehát azoknak a rétegeknek a kezébe
kerül, amelyek a polgári öntudatot és a munkásellenessé-
get egyesíteni tudák a reális adottságokhoz való alkalmaz-
kodással. Ez a réteg talán a köztársasági német nemzetiek
és a néppárt meg a Centrum jobbszárnya, élükön Hinden-
burg, mint szimbólum és nemzeti szentség. Nem kalandot
akarnak, hanem hatalmat és profitot. Hatalmukat erősíti,
hogy antidemokratikus tetteiket egy még jobboldalibb el-
lenzékkel fedezhetik: a német nemzetiek monarchista szár-
nyával és Hitlerék fasizmusával; ezekkel szemben még
mindig ők a köztársaság és a demokrácia «védelmezői» és
«megmentői». A szociáldemokrácia pedig sirathatja hosszú
évek munkájának eredményeit. Addig dolgozott érte, hogy
osztálypártból állampárttá legyen, hogy most szinte el-
köpzhetetlen neki újból «visszaalakulnia» osztálypárttá.
Az osztályok elválásának e természetes jelenségébe nem
igen tud beletörődni s tanácstalanságában inkább *jobbfele*
orientálódik, a volt polgári demokrata pártok körei felé,
mint balra, ahol pedig új háttérrel és erőforrást nyerhetne
a német proletariátus ingadozó részeinek növekvő elégtel-
letlenségében. — A K. P. mai politikájának alapjai is tel-
jesen meginognak. Mert ha a polgárság huzamosan magá-
hoz ragadja a kormányzatot, a szociáldemokrácia «szociál-
fasizmusának» és «polgári» jellegének álláspontja össze-
omlik és az «osztály osztály ellen» jelszava, mellyel eddig
a SzDP ellen küzdöttek, merőben más tartalmat nyer; most
már arra kell irányulnia, hogy magát a szociáldemokrácia
kereteit töltsse el forradalmi szellemmel és ne igyekezzék
minden ilyen törekvést «csalásnak» és «ámításnak» be-
állítani.

A német proletariátus ismét nehéz idők előtt áll. Hal-
latlan munkanévelés (június végén 1,834.000 segélyben
részesülő), üzemredukció, bércsökkentés, mindez súlyosan
gyöngíti a munkásság gazdasági erejét. Politikai tekintetben
alkalmazkodás a polgári köztársaság kereteihez, melyben
nem jut számára vezető szerep. A küzdelem eddigi mód-
szerei csődöt mondtak és az új módszerek szükségessége
nap-nap után nyilvánvalóbbá válik. Másrészt bizonyos,
hogy egy egységes és céltudatos vezetés alatt álló munkás-
osztály számára Európa leghatalmasabb és legkoncentrál-
tabb iparának országában a polgári köztársaság legyőzése
nem volna megoldhatatlan feladat.

Ausztria

Különlegessége az osztrák belpolitikának, hogy viharos
harcok után idilli nyugalom szakaszai következnek, anél-
kül, hogy ennek valamilyen látható oka volna. Ausztria
most is ilyen nyugalmi szakasz idejét éli — alig néhány
hónapra oly események után, amelyek már-már a polgár-
háborút jelentették és anélkül, hogy azok a problémák és
osztályerők, melyek e hatalmas kirobbanás irányában
hatottak, elintézésre és megnyugvásra jutottak volna.

Az osztrák állam mesterséges alakulat. Hat és félmillió
lakosa közül majd kétmillió Bécsben él; az állam lakos-
ságának fele városi és ipari jellegű. Így két kb. egyenlő erős
tábor áll egymással szemben: a városi ipari és a falusi
agrár rétegek. Már korábban rámutattam ehelyül arra,
hogy a maga egészében reakciós osztrák parasztság szövet-
sége a városi burzsoáziával biztosítható volna az összpól-
gárság uralmát; s ha a mezőgazdaság világválsága nem fej-
lesztette volna ki annyira a kapitalizmus rendszerében
lappangó bizonytalanságot, az ausztriai polgárurolom for-
mája: a parlamenti demokrácia sem rendült volna úgy
meg, vagy legalább is semmiesetre sem most. De a mező-
gazdasági tultermelés és a gabonaáralakulás mind élesbő
problémája egyre inkább mozgósította az agrártömegeket.
Ehhez járul az is, hogy a tultermelés főképpen azokban
a tartományokban jelentkezik, melyek kisebb népességűek,
tehát kisebb szükségletűek fogva inkább piacra termel-
nek. — Amíg tehát a sajtót szükségletre termelő vidéken a
jó termés az agrárakosság vásárló- és fogyasztóerejének
magnövekedését jelenti s így a prosperitás jelentős ténye-
zője az egész gazdasági életben, addig a piacra termelt
gabona minden komoly többlete a gabonaárak hanyatlását
jelenti az egész világon, tehát az egész világtermés értéké-
nek csökkenését, olyannyira, hogy ez az értékcsökkenés a

menyiség-többlet okozta érték-növekedést még lényegesen
felül is mulja. Így az északamerikai, argentinai, kanadai
és ausztráliai gabonátöbblet nyomást gyakorol az egész
európai mezőgazdasági termelés értékére és az agrárnépes-
ség életviszonyaira, míg azonban e jelenség a nagybirtok
és fejlett mezőgazdasági proletariátus országokban *forradal-
masítólag* hat, a paraszti kis- és középgazdaságokra gya-
korolt hatása éppen ellentétes. Ausztriában is a paraszti
kis- és középbirtok ugyyszólván kizárólagos és agrárakos-
ságát az egyház hatalma igen alacsony kultúrfokra rögzíti,
érthető tehát, hogy a fenti agrárjelenségek itt *reakciós*
irányban hatnak, mint minden, ami meg tudja mozgatni
a parasztság tömegeit.

1917—20 forradalmi Kelet- és Középeurópában meg-
rázkódtatták az arisztokrácia és polgárság koalíciós ural-
mát: Nyugateurópában, ahol a polgárság már évtizedek óta
élvezte forradalmainak gyümölcsét, az állami tekintély, az
uralkodó osztály hatalma érintetlen maradt; e demokrata
színezetű polgári uralmak a maguk ideológiai befolyásával
még az elnyomott és kizsákmányolt osztályok nemzetközi
szolidaritásának kiépülését is meg tudták állítani. — A
forradalom megállott a Rajnánál, de a veszélyben levő
burzsoázia a Rajnán és minden nemzeti határon túl is
megtalálta testvérosztályai segítségét. S bármennyire kü-
lönböztek az ellenforradalmak ütemükben és eszközeikben,
céljuk közös volt: a munkásság gazdasági és politikai hatal-
mának megsemmisítése és visszatérés az 1918 előtti világ-
hoz. Ez a törekvés még ma is erősebbé és erősebbé válik
s ha most a növekvő polgári reakció találkozik a paraszts-
ság új reakciós hullámával, nyilvánvaló, hogy az ellen-
forradalom minden ereje mozgósítva van. E harci készü-
lődésnek — erre is rámutattunk már — jelentős állomása
volt 1927. VII. 15; apostola Seipel prelátus, a ker. szoc.
párt vezére, gárdája a Heimwehr szervezetei, kincstárnoka
a Bankok és Iparosok Szövetsége és hangadója még az
egész zsidó-liberális bulvár-sajtó is.

Hogyan áll szemben mindezzel a munkásság? Hogy de-
fenzívában van, nyilvánvaló. Védelmeznie kell a forradal-
lom vívmányait: az államtól kicsikart szociális funkciókat,
gyülekezési, szervezkedési és sajtó szabadságát; a párt
hatalmát, mely magában foglalja Ausztria lakosságának
több mint egytizedét, a felnőttek mintegy 18 százalékát; a
nagyobb vidéki városokban és az ipari községekben való
uralmát és végül a legfontosabbat: a «vörös» Bécsét. E
nagyvárosnak, mely az egész osztrák munkásmozgalom
erőforrása, hatalmas szimbólikus erőpróba jelentősége is
van: Bécs az egyetlen nagyváros a kapitalista világban,
amely a lakosság túlnyomó többségére támaszkodó szociál-
demokrácia vezetése alatt áll s mint ilyen hivatott arra,
hogy megvalósítsa a társadalmi reformot, amennyiben ez
egy község keretében lehetséges.

Ha azonban Bécs jelentőségét szemügyre vettük az
osztrák munkásmozgalomban, valami aránytalanságot ve-
szünk észre. Ez az osztrák mozgalmat szinte kizárólag
hordó szociáldemokrata párt hézagos politikai koncepció-
jából ered. A reakciós osztályok, — valamennyien szoros
szövetségben egymással, tehát röviden: a burzsoázia — az
egész vonalon támadnak, a munkásság teljes erejével csak
egyenes frontszakaszokon védekeznek, és pedig főképpen Bécs
szakaszán; számos más szakaszon a visszavonulás, sok-
szor minden küzdelem nélkül, nyilvánvaló. A vezetőség,
amely már 1918-ban is habozott a proletariátus *teljes*
erejét, *minden* forradalmi energiáját harcra vinni, amely
1927-ben süket maradt a munkásság minden oldalról fel-
hangzó «fegyverre» riadózával szemben, a tömegek ellen-
állását most is le akarja fékezni, hogy a mozgalom ereje
ne sodorja el. Engels a német parasztháborúról írott mű-
vében hangsúlyozza az osztálykoncentráció és osztály-
elszántás jelentőségét a forradalmi energiák kifejlesztésé-
ben. Nos, a szellemi koncentráció e folyamatát az osztrák
SzDP vezetősége legkevésbé sem segíti elő, sőt ellenkező-
leg az osztály defenzíváját igyekszik arra a pontra össz-
pontosítani, amelynek fennállása még leginkább összefér a
polgári társadalommal. A polgárság viszálta a demokrácia
és fasizmus jelszavaiért a proletariátus számára nem
egyéb, mint az, hogy válasszon, a polgári világ melyik cso-
portjának akarja magát alávetni: az agrártöke fasizsma.

munka

vagy az ipari és finánc-tőke «demokrata» diktatúrájának. De a párt mai vezetősége képtelen ezt megérteni és ezért a proletáriátust a kevésbé veszélyesnek látszó csoport fegyverhordozójává teszi s így aztán minden szubjektív jóhiszeműsége ellenére elősegíti azt, hogy a munkásosztály behódol és beilleszkedik a polgári uralom rendszerébe. Emellett a jobbszárny, mely a módosabb kispolgári rétegnek, továbbá a biztos állásokban megmelegedett, mindig konzervatív pártbürokráciának a képviselője, a proletáriátussal elhítheti egy a polgárság «progresszív» részével való szövetkezés lehetőségét, holott be kellene látnia, hogy ma, mikor az osztályellentétek Európaszerte mind inkább kiéleződnek, mindenekelőtt a proletárság osztályegységét kell megteremteni a polgárság progresszív és liberális töredékeivel való kacérokodás helyett: — azt az egységet, mely igaz meggyőződésünk szerint minden frakciózás és minden «vezetés» ellenére előbb-utóbb diadalmaskodni fog.

Igy aztán kárbavész mindaz a lelkesedés és energia, amellyel ősszel a párt tömegei seregszemlére gyűlnek, így aztán kompromisszum kompromisszumot követ és oly törvények látnak napvilágot, amelyek a köztársaság képét lényegesen megváltoztatják. Az alkotmányreform alaposan kiszélesítette a végrehajtó hatalom, — elnök, hadsereg, rendőrség — jogkörét; az új sajtótörvény módot ad a bíróságnak és a hatóságoknak arra, hogy az újságok hangját saját belátásuk szerint módosítsák és csöndesen ismét bevezeli az előzetes cenzurát. A terrorrelenes törvény már leplezetlen kivételes törvény a munkásság és szervezetei ellen, de még csak kezdet: már előkészületben van és öszre nyilván tető alá jut a bírodalmi vasuti törvény, amely a vasutasságot fosztja meg jogaitól és az általános sztrájkot a leghatásosabb pontján teszi lehetetlenné.

Az osztrák proletáriátust tehát harcban áll «egy egységes reakciós tömeggel»: az egész burzsoáziával. A harc nem

egyes pozíciókért folyik, hanem a munkásság még meglevő minden hatalmáért. Az erőviszonyok kedvezőtlenek: az egyik oldalon a majdnem teljesen mozgósított ellenforradalmi erők, mögöttük a nemzetközi helyzet, a fasiszta szomszedság és Európaszerte a meghasonlott munkásmozgalom tehetetlensége, — a másik oldalon a proletárság, mely ugyan megőrizte szervezetei épségét és csodálatos szívósságát, de erősen hénítja hátul a munkanélküliség folytonos növése, elől a harcra képes vezetés hiánya. A harc látszólag fasizmusért és demokráciáért folyik, a valóságban azonban a polgárság demokrata szárnya egységes frontot alkot a fasizmussal. A megcsalás veszélye nagy: a polgárság már az ősszel megkísérelte ezt, mikor a Schober-kormányt «pártokfelettinek» akarta beállítani, amely hivott lett volna arra, hogy kezeskedjék az alkotmányért, a demokráciáért s főképpen a rendért s nyugalomért. Mikor aztán néhány hónap múlva kiutasították Pabst őrnagyot, a németországi puccsvezért, a Heimwehr vezérkari főnökét, a megsértett Heimwehr-vezérek kifecsegték, hogy jórésben ők emelték Schobert a kancellári székbe, mert a harcra képes munkássággal szemben nekik volt érdekük a nyugalom és «pártfelettség». A legközelebbi botrány alkalmával majd nyilván azt is meg fogjuk tudni, hogy Pabst kiutasítása, amellyel Schober kölcsönért ment hazálni, kinek, azaz a Heimwehr mely szárnyának utasítására történt.

Az Internationale feladata volna, hogy az osztrák proletáriátust e nehéz küzdelemben megsegítse és a nemzetközi reakcióval keményen felvegye a harcot. Ezt azonban csak úgy teheti meg, ha előbb a saját maga hibáit és tökéletlenségeit győzi le. A nemzetközi proletárgétség ma még csak szép álom: mert minden proletáriátusnak saját magán kell segítenie, ha nem akar elveszni. E szép álom megvalósítása: ez lesz a feladata a felnövő forradalmi szocialista munkásifjúságnak.

Vajda Imre

A PARLAMENTARIZMUS IGAZI ARCA

Még mindig vannak javithatatlanok, akik rendületlenül hisznek az «igazi» parlamentarizmus eljövételében, míg a parlamentarizmus ódivatu imádói az általános, titkos választójognak tulajdonítják a parlament „magas” színvonalának süllyedését. Lehetséges-e igazi parlamentarizmus, mi volt a parlamentek „magas” színvonala és politikamentesen mi várható az általános, titkos választójogtól?

Minden uralom a kevesek uralma. Az uralkodó osztály a társadalomnak igen vékony rétege. Az elnyomók elenyésző kisebbségével szemben az elnyomottak túlnyomó többsége áll, még a legfejlettebb polgári demokráciákban is. Ezért szinte érthetetlennek tartjuk Kautsky meghatározását, mely szerint demokrácia: a többség uralma. Nyilvánvaló tévedés ez, mely az uralom általános szociológiai fogalmának az uralom parlamentáris, tehát szűkebb politikai fogalmával való felcseréléséből és összezavarásából ered.

A parlamentarizmus ugyanis — alapszerkezete szerint — valóban a többség uralma. Az államfőnek a parlamenti többség akaratához kell igazodnia, a kormányelnök, a miniszterek a többségből kerülnek ki, az lesz mindenkit kötelező törvény, amit a parlamenti többség annak elfogad stb.

A társadalmi uralom és parlamentarizmus ezek szerint két különböző, egymással fel nem cserélhető fogalom: az első a kisebbség uralma, a második a többség uralma.

A kétféle uralom azonban az államban elválaszthatatlanul összefonódik és egybeforrad: a kisebbségben levő uralkodó osztály a parlamenti többség útján gyakorolja uralmát. Ennek az elenyésző kisebbségnek tehát a parlamentben többségre kell szert tennie. Hogy ezt a belső ellenmondást kiküszöbölje, többféle eszközöz folyomodik. Mindenekelőtt megszűkíti a választójogot, amennyiben azt az uralkodó osztályra korlátozza. Ha ez nem lehetséges, akkor a jogkiterjesztést másképpen ellensúlyozza (választókerületek beosztása stb.). Végül, ha ez sem segít, jön a nyers erőszak: csendőrség, katonaság.

A parlamenti többség útján uralkodó társadalmi kisebbség: ez a fából vaskarika a parlamentarizmus igazi arca.

Az általános, titkos választójog a parlamentarizmus alapszerkezetén semmit sem változtat. Egy szolgálatot mégis teljesít: felfedi a parlamentarizmus igazi arcát. Rávilágít arra a belső ellenmondásra, mely a parlamentarizmus lényege. Ha az általános, titkos választójog a parlamentarizmus alapszerkezetén változtatni tudna, akkor a parlament a feltörekvő tömegek forradalmi szerve volna. Már pedig a parlamentarizmus alapfogolata a társadalmi egyensúlynak állami támogatással való fentartása.

A parlamentarizmus — miként az aranyfedezet a valuta szilárdságán — csak addig működik jól, amíg a társadalom osztályszerkezetében semmiféle változás nem észlelhető. Amint a szilárd valutánál az aranyfedezet az apró kilengések kiegyensúlyozására, az élek letördelésére (Spitzenausgleich) szolgál, azonképpen a parlamentarizmus a társadalom osztályszerkezetének szilárdsága esetén csak az uralkodó osztály különböző árnyalatai (klikkjai) közt tölt be kiegyensúlyozó szerepet.

Ha a valuta szilárdsága megszűnik, az aranyfedezet felmondja a szolgálatot. A parlamentarizmus sem működik, míhelyt a társadalom osztályszerkezetében változás vagy ingadozás mutatkozik. Ezért nem jöhet el, de még elméletileg sem képzelhető el az «igazi» parlamentarizmus, vagyis az osztályok megfelelő képviselői a törvényhozó hatalomban. Az igazi parlamentarizmus egyenlő — a parlamentarizmus halálával. Az «igazi» parlamentarizmus halvaszületett eszme: meghal, mielőtt megszületnék.

Ahol az uralkodó osztály hatalma megingott, vagy új osztályok ragadták kezükbe a politikai hatalmat és vezetést, ott mindenütt sutba dobták a parlamentarizmus rozsdás fegyverét és új alapokon álló hatalmi szervezetekkel kísérleteztek. Így keletkezett az olasz fasiszta korporáció, az orosz bolsevista szovjet és a kínai nacionalista Kuo-min-tang.

Hortobágyi László

A Népszövetség legközelebbi, szeptemberi ülészaka Briand memorandumát fogja tárgyalni. Ez a memorandum döntő lépés akar lenni az európai béke, Európa teljes szánálása felé. Briand felvetette az európai egyesülés, az európai államszövetség gondolatát; javaslatát, — a memorandumot — tavasszal beküldte az európai kormányoknak. A válaszok be is érkeztek. Erről lesz tehát szó a Népszövetség legközelebbi ülésén. Érdekeségét az adja meg, hogy egy szélesebb mozgalomba kapcsolódik, annak gyakorlati keresztülvételét jelentené. E mozgalom célja Európa egyesítése, megmentése: Páneurópa.

Nem véletlen, hogy az európai unió gondolatát Briand éppen most vetette fel. Az angol munkáspárt uralomrajutásával Anglia külpolitikája megváltozott. Chamberlain franciabarátságának vége szakadt. Anglia inkább Amerika felé orientálódott. Az új orientáció, az angolszász hatalmak politikai közeledése a legutóbbi londoni flottaleszerelési konferenciával nyert megerősítést. Hogy ez a közeledés mennyire komoly, mennyire tartós, az más kérdés, az angol külpolitika irányváltozása azonban nyilvánvaló. A francia külpolitika tehát az európai kontinensre támaszkodik.

Közös európai front kialakítása: ehhez járul a Youngterv is, midőn a jóvátételi fizetések megfelelő elosztásával és megszervezésével Németországot erősebben bevonja az európai blokkba, kiélezi az Amerikával szemben fennálló érdekellentétét. Briand éppen a jóvátételi tárgyalások idején veti fel először a Páneurópa-tervet.

A harmadik tényező, amely a kérdés aktualitását a legnagyobb mértékben megadja, az Egyesült-Államok újabb vámpolitikája. Az U. S. A. védvámjai eddig sem voltak alacsonyak, most tavasszal azonban újabb igen súlyos vámemelések léptek életbe. Az új vámok a legtöbb mezőgazdasági terméknek, fontos élelmi- és iparcikknek a behozatalát teljesen lehetetlenné teszik. Az U. S. A. támadására minden fronton kiélesedett a vámbábor. Kanada, Ausztrália jelentékeny vámemeléssel feleltek, Franciaországban és egyéb európai államokban, m. pl. Belgium, Svájc, Spanyolország megtorló intézkedéseket készítenek elő Amerika ellen.

Ebben a konstellációban veti fel Briand az európai védszövetség célkitűzését. Úgves taktikai sakkhúzás, mert a legalkalmasabb időben történik. Úgves, mert a pillanatnyi taktika határain túlmenve bekapcsolódik egy tágabb gondolatkörbe, a háborúutáni Európa történelmi problémáiba; bekapcsolódik a Páneurópa-mozgalomba, kihasználva a polgári társadalom különböző rétegeinek vágyait és hangulatát.

A Páneurópa-mozgalomban valóban különböző rétegek találkoznak, különböző szempontból, különböző oldalról támogatják. Hatalmas irodalma van, de eddig egyetlen könyvnek sem sikerült egy világos, határozott álláspontot, az akcióprogram rendszeres összefoglalását adni. Különböző Páneurópa-szövetségek alakultak, különböző véleményekkel. Az egész mozgalom célkitűzése meglehetősen homályos. A bizonytalan általánosságban bedobott jelszavakba azután mindenki azt magyarázhatja bele, ami neki éppen szimpatikus és céljainak megfelel. De az egész mozgalom az európai kapitalizmus mai helyzetére mélyen jellemző, ezért érdemes foglalkozni vele.

A Páneurópa-áramlatot 1923-ban Coudenhove-Calergi, az osztrák gróf és széplélek indította meg. Ő fektette le az „elméleti” alapjait, ő volt az, aki fáradhatatlan buzgalommal igyekezett megnyerni az európai kormányokat és politikai nagyságokat az eszme megvalósítására. Az „elmélet” a sajátos, minden mástól különböző európai lélekről, európai embertípusról szól, ezt akarja tudatosítani és új életre kelteni. Ez a típus különbözik az angolszásztól és

különbözik az oroszától. Ugyanigy a sajátosan európai kultúra, amelyet súlyos veszély fenyeget különböző oldalról. Az európai civilizáció menthetetlenül elpusztul, ha idejekorán nem védekezik a háború és a «belső anarchia», tehát forradalom ellen. Európa országainak tehát egyesülniök kell. Gazdaságilag csak úgy állhat fenn, ha a belső országhatárait, illetőleg vámfalait lebontja, mert csak így állhatja meg a helyét az egyre erősödő amerikai versenyvel szemben. Európa országainak egy nagy szövetségbe kell tömörülniök, a sovinizmus és egymásra acsarkodó nacionalizmus szellemét az európai szolidaritás, Európa egységes nemzeti öntudata kell, hogy felváltsa. Egységes európai külpolitika, közös fegyveres védelem kifelé, a «belső békének» közös védelme, «védszövetség a közös keleti határ felé», tehát a Szovjetunió ellen — ezekkel a jelszavakkal indul a Páneurópa-mozgalom.

Coudenhove-Calergi helvesen ismeri fel a helyzetet: az európai kapitalizmust több oldalról fenyegeti veszély. Amerika hatalmas előretörése Európával szemben; a tengerentúli országok, India, Kína stb. ébredése; a gyarmatok fokozódó ellenállása; mindez az európai kapitalizmus menthetetlen lecsúszását jelzi. Az, hogy Szovjetország ellen megfújja a vészharsonát, csak természetes. Az európai béke pedig valóban létérdeke a burzsoáziának, mert egy újabb háború a végpusztulásba döntené.

A Páneurópa-gondolatban tehát a háborúutáni kapitalizmus bizonytalan, labilis helyzete jut kifejezésre. Az európai kapitalizmus védekezni akar. A védekezés módja: szövetség a forradalom ellen, a gyarmatok ellen, Kelet ellen, Amerika ellen és Oroszország ellen. Hiába fuvolázzák Briand és a nemeslelkű gróf, hogy ez a szövetség csupán egy magasabb kulturideál elérését célozza, de senki ellen nem irányul, hiába hangsúlyozzák, hogy ez Amerikának — és a szövetségből szintén kizárt Angliának is — szintén érdeke: a Páneurópa-konföderáció a védekezésen túl éles támadást jelent.

Páneurópa végre egy humanista-pacifista kulturideált ad a burzsoáziának. Coudenhove-Calergi szava mindenkébe szől, progresszívokhoz és konzervatívokhoz egyaránt. Zászlaja alatt nyugodtan találkozhatnak a legkülönbözőbb nértállások. Vanderveldtől végig a Magyar Szemléig és Banba ráterít. Az európai béke megőrzésének és a proletárforradalom letörésének magasztos célja vajjon kit ne vonzana?

Briand tehát ismét kalapja mellé tűzi az olajcát és ismét megeremti a viláhbékét. Tul a genfi jezvőkönnyvön, Locarnón, Kellogg-paktumon és a leszerelési konferenciák végtelen során.

Miután az európai béke gazdasági előkészítése a tavasszal összehívott vámfegyverszüneti-konferencián sehogys sikerült, Briand megfordítja a sort: az említett jezvőkének alartétele, hogy a gazdasági problémát a politikainak alá kell rendelni. Hogy ez a beállítás tisztára akadémikus és minden reális megoldási lehetőségnek eleve utját szeji, az még a történelmi materializmustól távol állók előtt is nyilvánvaló. De tartjuk meg Briand sorrendjét és kövessük a politikai megoldás útját.

Az európai konföderáció szerve a Népszövetség lenne. Ehhez egyébként csekély kivétellel a többi Páneurópa-anostólak is ragaszkodnak, így pl. Coudenhove-Calergi is, aki csak azt hiánvolja, hogy a Népszövetség nincs kontinentálisan tagolva. Briand a Népszövetségen belül akarja megalakítani az európai bizottságot, illetőleg az európai

Hogy a Népszövetség feldarabolása ennek az egyébként is eiggott, impotens testületnek a további likvidálását jelentené, az valószínű.

konferenciát. Ennek a bizottságnak lesz a feladata, hogy az európai államszövetség tervét részleteiben kidolgozza és tesztet adjon Briand szándékosan általános kódokban tartott fogalmainak.

Azok a válaszok, amelyek a Briand-jegyzékre a különböző európai kormányok részéről beérkeztek, máris élesen rávilágítanak a terv lehetetlenségére. Mindegyik örömmel és lelkesedéssel üdvözlöi a nemes eszmét, hajlandó csatlakozni is hozzá, de . . . és következnek a békeakcióknál szokásos fentartások. A békeszerződés hasznélvezői még csak valamennyire elfogadják, hogy biztosítsák a maguk pozícióját a háborútáni Európában. A békeszerződések károsultjai annál kevésbé. Németország, Ausztria, Magyarország hajlandók ugyan minden kötelezettség nélkül lelkesedni a békéért, de nem hajlandók lemondani a határrevíziós igényeikről. Itt súlyos nézeteltérések merülnek fel: Briand a győztes országok mai Európájának léte-képét akarja konszolidálni és a revízió kérdéséről szigorúan távoltartja magát.

Németország és Lengyelország viszonya tudvalevőleg nem a legbarátságosabb (l. pl. Treviranus miniszter legutóbbi beszédét). Hasonlóképpen nehéz elképzelni Franciaország és Olaszország békés együttműködését. E két ország érdekellentétei az utóbbi időben mindjobban kiélesednek, a határon csapatösszevonások folynak, mindkét ország háborús készültségben van. A versengés a Földközi-tenger uralmáért folyik és kiterjed az egész Balkánra és Közép-Európára, ahol az olasz és francia érdekcsoportok állnak egymással szemben (Jugoszlávia, Csehország, stb. francia részről, Mussolini uszálya: Magyarország, Bulgária, esetleg a fasiszálódó Ausztria másrészt). Németország lecsatlakozása egyelőre még bizonytalan, de az osztrák «Anschluss» vagy pedig a régi osztrák-magyar monarchia bármely formájában való visszaállítását a francia külpolitika semmiesetre sem engedné meg.

A háborútáni Európának ezeket az állandó konfliktusait, a háboru latens tüzfészkeit Páneurópa homályos elképzelésével aligha lehet rendbehozni. Különösen reménytelennek tesz minden kísérletet az, hogy az egyes államok szent «belügyeibe» a megálmodott Európa-konföderáció a világegyetem sem akar beavatkozni. A Briand-jegyzék már előre kiemeli az egyes országok «honvédelemre vonatkozó igényeinek» fentartását. A háboru felkészülés útja tehát továbbra is biztosítva van. Semmi okunk feltételezni, hogy pl. a fasiszta Olaszország önmagát megtagadva egyszerre a nemzetközi béke elé tárulkozna. Teljesen valószínűtlen, hogy a fasiszta országok akárcsak a vámpolitikájukat is megváltoztatnák Páneurópa kedvéért. Próbáljuk csak elképzelni például Gömböst és Páneurópát egyszerre!

A politikai megvalósítás útján, úgy látszik, bajok vannak. Forduljunk vissza, nézzük, hogy áll a kérdés gazdasági és gazdaságpolitikai téren. Mintahogy a Páneurópa-apostolok nagyobbik része tényleg a gazdasági utat választja.²

A kiindulási pont az a tény, hogy Európa vámhatárai háboru után jelentékenyen megnövekedtek, Európa politikailag és gazdaságilag szétdarabolódott. A háboru előtt átlagban 21 és félmillió ember esett egy zárt vánterületre, ma 12 és félmillió (Oroszországot nem számítva).

Az egyes országok magas védvámokkal veszik körül magukat, kölcsönösen elzárják fogyasztópiacaikat egymás elől — ez Európa gazdasági fellendülésének egyik legnagyobb akadálya. Mindegyik ország exportnehézségekkel küzd, nem tud exportálni, vámsorompókba ütközik; — ezeknek a vámfalaknak a leépítése, az európai szabad áruforgalom megteremtése, az európai piac racionális meg szervezése — ez lenne Páneurópa feladata. Amerika óriási gazdasági fölténye nagyrészt abban rejlik, hogy hatalmas egységes vánterület, Európának is ilyen belső vámeységet

kell megteremteni, hogyha fel akarja venni a versenyt az U. S. A.-val. Épügy, mintahogy Németország a vámunió előtt számos belső vámsorompóval volt szétdarabolva, amelyeket azután a vámunió eltakarított a fejlődés útjából, — épügy — mondja a Páneurópa-elmélet — Európa belső vámhatárait is, mint káros csökevényeket ki kell operálni.

Hogyan lehetséges, hogy az eredeti Páneurópa-elméletnek ez a logikus és egyszerű álláspontja ennyire nem tudott megvalósulni? A Népszövetség ez év tavaszán vámfegyverszüneti konferenciát hívott össze azzal a szerény céllal, hogy a csatlakozó államok két éven belül nem emelék a vámjait. Még ez sem sikerült. Éppen Franciaország szabotálta — Olaszországon kívül! — a legnyitlabban ezt a konferenciát. Ellenben a vámfegyverszünet örömeire különböző országokban merész vámemelések történtek. Németországban, Csehországban emelték az agrárvámokat stb.

A háboru után új államok, új önálló gazdasági területek alakultak ki. Mindegyik állam körömszakadtáig védi a maga belső fogyasztóterületét, a vámsorompóit nem meri megnyitni a külföld előtt, mert — elsősorban természetesen a kisebb, fejletlenebb államok — attól félnek, hogy az erősebb külföldi konkurencia a nagynehezen föltényesztett nemzeti iparukat tönkretenné. Az agrárvámok fenntartását és emelését viszont az általános agrárválság is elősegíti.³

A vámkérdésben egyébként az ipari és mezőgazdasági érdekeltségek minduntalan összeütközésbe kerülnek egymással. (Erről a kérdéstről más összefüggésben lesz szó.) Mindegyik állam arra törekszik, hogy a saját piacát vámmal biztosítsa, de megköveteli a vámkedvezményeket a többi országtól. A magas vámok jövőtől egész iparágak nemzeti kartellekbe tömörülhetnek, ami viszont továbbá vámemelést jelent: a háboru után az ipari és mezőgazdasági nagytőke még sokkal erősebben tartja a kezében az államhatalmat, mint azelőtt. Az állam — különösen gazdaságpolitikai kérdésekben — tisztára a nagytőke végrehajtó szerve, «demokratikus» és fasiszta országokban egyaránt. A magas vámkhoz azért is ragaszkodnak, mert ez egyúttal a legerősebb fegyverük az export érdekében. Belföldön vámvédelem alatt tartják a magas árakat, ez a monopolisztikus tulprofit pedig lehetővé teszi, hogy külföldre — a vámakadályok ellenére is — olcsón adják az árut. Ez a «dumping», amely általános gyakorlat az exportáló országokban.

A Páneurópai-Vámunió szép tervéről tehát kiderült, hogy a mai viszonyok közt naiv utópia. El van ejtve. Loucheur és Briand pl. a legutóbbi Páneurópa-kongresszuson már igen szkeptikusan nyilatkoztak róla. A Briand-jegyzék megelégszik azzal, hogy «liberálisabb vámpolitikát» követel, ami alatt persze sok minden érthető.

De az apostolokkal, akik Európa jobb jövőjéért remegnek, lehet alkudni. Beérik kevesebb is. A párizsi Európai Vámegegyesület⁴ kimondottan nem szabadkereskedelmi alakulat. A védvámok fenntartása mellett foglal állást, a célja csak az, hogy kereskedelmi szerződésekkel, egyezményekkel az európai piacot és a keleteurópai terménykivittelt jobban megszervezze. Az utóbbira példa a nemrég lefolyt bukaresti agrárkonferencia, amely a magyar, jugoszláv és román gabonakivitel kérdését tárgyalta majdnem teljesen eredménytelenül. Az ezt követő sinajai agrárkonferencián már nyilvánvaló volt, hogy Magyarországot, ill. az olasz érdekszférát kereskedelempolitikailag is bekerítik. Epügy a legutóbb megkötött román-cseh kereskedelmi

² Europa-Wirtschaft-csoportja, Loucheur stb.

³ Az agrárválság egyik következménye továbbá a mezőgazdasági országok fokozott industrializálódása. A helyzet ezzel is komplikálódik.

⁴ Tagjai Briand, Loucheur, Hantos Elemér, Szerényi báró, Nemzetközi Munkaügyi Hivatal stb.

szerződés is a kis-antant csorbatói konferenciájának gazdasági következménye és az olasz-francia ellentéteknek közép- és keleteurópai kieleződése.⁵

A legjobb esetben tehát arról lehet szó, hogy részleges vámszövetségek alakulnak, ami a vámháborút természetesen csak fokozza. Páneurópa szerényigényű képviselői már eredetileg is csak kollektív kereskedelmi szerződésekről, néhány ország közös „tárgyalási-kartelljéről”, a mai vámrendszer (elsősorban a „legtöbb kedvezmény elvének”) megreformálásáról beszéltek.

Ugyanakkor, midőn az európai vámegység gondolata felmerült, a kontinentális csoporton kívülálló Anglia is lépéseket tesz a maga külön vámuniójának megalakítására. Angol konzervatív körökben — amelyhez egyébként Labour-részről is történtek csatlakozások — a két „sajtó-lord”, Beaverbrook és Rothermere vezetésével széleskörű propaganda indult meg abban az irányban, hogy az egész angol birodalmat, tehát az anyaországot, domíniumokat, gyarmatokat, közös vámfalakkal vegyék körül. Szabadkereskedelem, de csak a Birodalmon belül. — ez a készülő angol vámunió jelszava. Viszont Franciaország is minden esetre gondoskodik magáról: Flandin kereskedelemügyi miniszter algeri beszédében kifejtette, hogy Franciaország és gyarmatai közt védvámuniót kell létesíteni, mert ez a francia birodalmi egység egy százmillió fogyasztóterületet biztosítana az anyaországnak.

A Páneurópai Vámunió tehát szétesett, mielőtt megalakulhatott volna. Külön birodalmi-vámuniókká, egyezmény-csoportokká zsugorodott, amelyek közt a vámháború — ami mindig a fegyveres háború előhírnöke, — természetesen még vadabb lesz, mint valaha.

Hová lett az Európai Egyesülés, az Európai Béke gyönyörű terve? Hol kereshetjük a megvalósulás útját, ha úgy a politika, mint a gazdaságpolitika területén esődöt mondott?

A Páneurópa-mozgalom sokszínű keverékében van egy csoport, amelyik igen érdekes oldaláról fogja meg a kérdést. Nem sokat törődik a népszövetségi dekorációkkal, nem is az európai vámuniótól várja a megváltást. Páneurópa alatt a nagytőke nemzetközi kapcsolatait érti, a nemzetközi kartelleket és fuziókat. Ezt az álláspontot elsősorban a „Deutscher Kartell für Europäische Verständigung” (az európai megegyezés német szövetsége) képviseli. Vezetői: dr. Félix Deutsch, az Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaftnak, a világ egyik legnagyobb elektromosági vállalatának vezérigazgatója és Mayrisch, az Internationale Rohstoffgesellschaft alapítója. Üzletemberek s a nemzetközi elektroipar és nehézipar vezetői, a nagytőke kimondott exponensei. Tudatosan, józanul képviselik a maguk osztályérdekeit, bekapcsolják a Páneurópa-kérdést egy tényleg adott gazdaságtörténeli irányvonalba, a nemzetközi tőkekonzentrációba.⁶

A nagyipar nemzetközi kapcsolatairól, a nagytőke folyton fokozódó nemzetközi koncentrálódásáról korábbi cikkeinkben már sok szó esett. A legfontosabb iparágak, az úgynevezett „kulcsiparok”, amelyek az egész termelés alapját képezik, ugyanis teljesen internacionálisak. Nemzetközi fuziókba, kartellekbe tömörült az európai nehézipar (vas, acél), a széntermelés, a vegyipar, az elektro-, rádió-, filmipar, a papírgyártás, továbbá a textilipar, műselyem, gyufa és még sok más cikk nemzetközileg meg van szervezve. Ez a folyamat állandóan tart, a magyar Ganz-Villamossági Rt. és a hatalmas amerikai General Electric közt (amely a német A. E. G.-t is kezében tartja) nemrég jött létre megegyezés. A magyar nagyipar például majdnem teljes egészében a nagybankok, tehát nemzetközi pénzcsoportok kezében van. A nemzetközi tőkekonzentrálás a nagytőke alapvető fejlődési szükségszerűsége, amint ezt már Marx is kimufatta. A nagytőke urai „ellen-séges” országok határain túl is szépen megértik egymást, ha üzletről van szó, így a német és francia nagytőkét számos kapocs fűzi egymáshoz (lásd a Ruhr-megszállás eseményeit, a német fajvédő nagyiparos: Reichberg francia üzleteit stb.). A nemzetközi kartellek a maguk módja szerint az egész vonalon szabályozzák a termelést, a mono-

póliumokból eredő dus profit, a tőkeexport stb. a vám-védelmet is illuzóriussá teszi.

Természetes, hogy a tőke nemzetközi szervezetei még korántsem garantálják az európai békét, mint ahogy nem jelentik a termelés észszerű megszervezését sem. A harc a nemzetközi kartelleken belül is tovább folyik. Lásd pl. az európai acélkartell állandó belső surlódásait, az egyes tagok törekvéseit a kvótaemelésért stb. Ennek az egész modern kapitalizmusra nézve alapvetően fontos kérdésnek a részletei tulmészire vezetnének, ezuttal csak magát a nagytőke nemzetközi tendenciáját akartam jelezni.

Mi maradt tehát Páneurópából, a dicső megváltó eszméből? A polgári humanizmus és pacifizmus kulturideálja, az egyetlen kulturideál, amelyet a polgári szellem az utóbbi időkben ki tudott izzadni, nem egyéb, mint az európai nagytőke gazdasági érdekéje, a szellemi idealizmus álarcá mögött a tőke hatalma, az „Európa-részvénytársaság” áll. Ez az egyetlen reális alapja a Páneurópa-mozgalomnak, az „Európai Egyesült Államoknak”.

Páneurópa — jelszó, amelyet tel lehet használni, ha a kapitalizmus érdekeiről, internacionális üzletekről, gyarmatosításról, munkásnyuzásról van szó. Páneurópa papjai megáldják a kapitalizmus fegyvereit.

Az európai munkásságnak a polgári Páneurópa-zajláshoz csak annyiban lehet köze, amennyiben idejekorán felismeri a benne rejlő veszélyeket és eszerint cselekszik.

A különböző vámuniók kialakulása, a köztük dúló verseny feltétlenül a munkásság életszínvonalának újabb erős leszorítását jelentik. A francia sajtó az amerikai vámemeléssel kapcsolatban máris avizálja, hogy a munkásságnak áldozatokot kell hozni a nemzetközi konkurrenciá, az export fokozása érdekében. Így van ez általában a nemzetközi megegyezésekkel is, melyeknek számláit eddig is a munkásság viselte. (Jóvátétel. Dawes- és Young-terv.) Beszélnek Páneurópa-körökben a termelés „nemzetközi racionalizálásáról” is, — tudjuk, hogy minden racionalizálási hullámot a munkanélküliség hulláma követi. Beszélnek arról, hogy a különböző országokban fennálló „termelőköltségdifferenciákat ki kell egyenlíteni”. Semmi kétség, hogy a kiegyenlítés tendenciája a bérek rovására lefelé és nem fölfelé irányul. És ha hozzávesszük, amit e cikk elején említettem, hogy a Páneurópa-mozgalom már kimagasló egyéniségei, mint Vanderverdele, Renner, vagy Kampfmeyer, sőt az egész német S. D. pártvezetőség, szintén Páneurópáért lelkesednek. Csodálkozunk kellene ezen, ha e férfiakat a marxista munkásmozgalommal azonosítanánk.

Igen, mi is az európai egység mellett vagyunk. Európa földrajzi és gazdasági egysége meg fog valósulni: ez történelmi szükségszerűség. De nem a kapitalizmus társadalmában. A Páneurópa-eszme a mai formájában absztrakt utópia, illetőleg az igazi európai egység előrevetett, torzított árnyéka. Nem más, mint ideológiai fegyver a burzsoázia osztályharcának kezében. Az igazi Páneurópát csak a nemzetközi munkásság teremtheti meg. A vámsorompók Európa területén le fognak omlani, mint ahogy a feudalizmus bukásával leomlottak az európai országok belső vámbatárai. Európa sorsa biztosítva lesz, az észszerű, szabad gazdasági vérkeringés ki fog alakulni, a kölcsönös nacionalista uszítások meg fognak szűnni. Mindennek be kell következnie a történelmi szükségszerűség erejével. De csak akkor, ha győz az európai forradalom, ha a munkásság hatalomra jut és megteremti az Európai Szocialista Konföderációt.

Nádas Endre

⁵ A Párizsi Európai Vámegyesület júliusi ülésének idején felmerült — német részről — Németország és a volt monarchia gazdasági egységének terve is! A törekvések tehát a lehető legkülönbözőbbek.

⁶ Ennek a Páneurópa-gondolatnak már Amerikában is vannak hívei. Vannak, akik az amerikai nagytőke ellenőrzése alatt álló Páneurópát szeretnék megszínálni. Ez persze azt jelentené, hogy Európa végleg az U. S. A. gyarmatává válik.

⁷ Heidelbergi pártkongresszus.

munka

A FRAKCIÓZÁS ELLEN

A „Munka” szerkesztősége több ízben a leghatározottabban kihangsúlyozta, hogy úgy elméleti, mint gyakorlati téren az osztályharcos munkásmozgalom egységfrontjának megteremtésén fáradozik. Tudományos ismereteink és gyakorlati tapasztalataink arról győzték meg bennünket, hogy a munkásság szocialista mozgalma, mint a termelő osztálynak új, kollektív társadalmi organizáció megteremtésére irányuló mozgalma csakis az osztályharc eszközeivel s az osztályszolidaritás alapján érhet el lényegbevágó eredményeket. A szocializmus konstruktív építő eszme, a szocialista társadalomideál megvalósítása történelmi szükségszerűség s ennek a történelmi szükségszerűségnek legmagasabb rendű képviselője, a termelés-technikai követelések felismerője és társadalmi értékesítője a szocialista ember. Szocialistának csak a racionálisan gondolkodó, építő tendenciával cselekvő embert nevezhetjük. Az ilyen emberek kritikája, célirányos mozgalma adja meg a társadalmi forradalom szociális tartalmát, eszmei és formai lényegét. A munkásság osztályszolidaritása nélkül mi nem tudunk elképzelni szocialista osztályharcot. A világháború után a munkásosztály pártokra, sőt később, pártokon belül frakciókra szakadt. A munkásosztály belső organizációja, amely annak idején az üzemekből indult el s az uralkodóosztály elleni harcokban edzette magát forradalmi tényezővé, erőteljesen szétbomlott s a forradalom utáni jobb- és baloldali munkáspártok mindmáig sem tudták a tömegeket új egységbe foglalni. Mi elsősorban nem a kétpárt rendszer ellen, hanem a két munkáspárt tömegeinek egymás ellen folytatott gyűlölködése és harci módszerei ellen protestálunk. Ez a harc ma már nem egyéb testvérharcnál, az uralkodóosztály örömeire és megerősödésére. A mozgalom szem elől tévesztette a szocialista célirányt s egyre inkább felmorzsolódik önmaga emésztésében. Ennek az állapotnak a ki-

alakulásához nagyrészt járultak hozzá a pártokon belüli frakciózások.

A „Munka” szerkesztősége, a magyar viszonyokat tekintve, a 100% csoport tevékenységében látta a frakciózás legkifejtettebb és legkártékonyabb típusát. A Sz. D. P.-ban kezdték és a K. P.-ban folytatták. Végre is a K. P.-nak szervezeti érdekből bele kellett gázolnia ebbe a dzsungelbe. Köztudomású a mozgalmi emberek előtt, hogy a K. P. a 100% csoportot, mint felelőtlen, a mozgalom további alakulására káros, álbaldalati alakulatot feloszlatta. Ezt a határozatot helyeseljük s mint örvendetes mozgalmi tényt jegyezzük le.

Természetesen, a frakciózást vallott nézetünket a munkánszűkebb körére is kötelezőnek tartjuk. Nem frakciózunk, a „Munka” szocialista munkaközösség. Legfőbb kötelességünknek tartjuk: dolgozni, termelni, tanulni és tanítani a mozgalom érdekében. A szabad marxista kritika jogosságát és feltétlen szükségességét hirdetjük. A *Szocialista Munkásszabadiskola* felállítását követeljük. Mert ennek a kritikai fórumnak a megteremtésében a bürokrácia tullegetésének orvoslását, a politikai mozgalom elmélyítését, a szocialista társadalmi organizáció előkészítését látjuk. Minden klikkérdésre való tekintet nélkül ebben az irányban haladunk: akik az utunkba állnak kívülről, azok ellen felvesszük a harcot, s akik körünkön belül frakciózni akarnak, azokat, mult érdemeikre való tekintet nélkül, kiközösítjük magunk közül.

Aki frakciózik, az a munkásmozgalom ellen dolgozik, önkénytelenül is ellenforradalmi tendenciákat szolgál, ellenségeinkkel pedig nem vállalhatunk közösséget.

A „Munka” szerkesztősége nevében:
Kassák Lajos

IRODALOM VAGY TUDOMÁNYOS KRITIKA? JEGYZETEK EGY «BOLSEVISTA» ÁRULÁSHOZ

Könyvtárnyi könyv között ma már a komoly és megbízható tájékozódás útját járja az, aki tudni akarja: mi van Oroszországban? A szovjetről szóló tudományos és „szép”-irodalom egyre növekszik s már elérkezett ideje annak, hogy rideg tárgyilagossággal kiválogassuk azt a pár standard művet, melyet szinte történelmi dokumentumként őrizhetünk meg; de elérkezett az az idő is, hogy az új és újabb könyvek áradatában ne hagyjuk magunkat félrevezetni, még akkor sem, ha valakiből hiű bolsevistának vallja magát, hogy ennek ürügyén szolgáltatson, ha oly csorba élű fegyvert is, a kapitalizmus frontjának.

Mert ilyen is van. És hozzá világneves író, az a Panait Istrati, akit még nem régen a „román Gorkij”-nak neveztek. Panait nagy író; — ez a kalandos életű csavargó a legszebb, legszínesebb rabló-pandur históriákat írta meg, igaz jobbágy-daceal és rögből kiszakadt színes és eleven fenegyerekeskedéssel. Ez a Panait Istrati, aki a francia fővárosban az indus köldök-nézők áhítatába merült, Romain Rolland védői szárnya alatt is mindig csak a zseniális csavargó maradt, — 1926-ban Oroszországba ke-

rült, ahol egy fogadták, mint valami nagy szocialista író. Óriási pénzeket adtak könyveicéért, filmtémájáért, a szovjet szabadjegyet bocsátott rendelkezésére, hogy tetszése szerint bejárhasa az országot s mindenütt, Moszkvától a messzi Kaukázusig minden ajtót megnyitott előtte az a pár exotikus könyv, amely se ott, se másutt el nem jutott az olvasók tömegéig.

Ebből született meg azután az a hármast könyv: Mesztelen Oroszország, mely eddig látszólag a legcsebbebb fegyvert adta a polgári és még inkább a szociáldemokrata pártok kezébe a szovjet gigantikus társadalmi kísérlete ellen. Hiszen Panait Istrati a bolsevista maszkiában jelenik meg, hogy „leleplezze” az orosz viszonyokat; a forradalmár Istrati az, aki odaharogja, odabömböli a szovjet diktátorainak; Ez az ut hamis! (Ez az első kötet címe.) Így nem lehet csinálni! (A másodiké.) Számok bizonyítanak! (A harmadik köteté.)

Lélektanilag nem nehéz megmagyarázni, mi indította Istrati e könyvének megírására. Ennek a fenegyerekek, ennek a minden tanulság, szociális képzettség nélkül való, bárdolatlan csavargónak fejébe szállt az ünnepeletetés, az, hogy komolyan vet-

ték. Izgága vére áttörte annak a minimális szocialista felelősségnek gátját, amely még azokat is kötelezi, akik megtagadják az orosz kísérletet. Mert ami Oroszországban történik, azért mindenki felelős, bármelyik frontján álljon is a kapitalizmus elleni harcban.

De végeredményében nem Panait Istrati árulása fontos, hanem az, hogy mit ír. Irásának igazságát még az az igazság se csökkenthetné: hogyha százszor való volna is, akkor se lett volna szabad neki, ki bolsevistának vallja magát, ezt a fegyvert a kapitalizmus kezébe adni.

Panait Istrati könyvének adatai egytől egyig igazak. Amit megír, az mind igaz. Ami azonban nem azt jelenti, hogy az igazat írja meg. Az igazságot mások írják meg, anélkül, hogy bolsevistáknak vallanak magukat. Polgári újságírók, mint Artur Feller, aki egy nagy kapitalista lap, a Frankfurter Zeitung hasábjain számolt be arról az elszánt, rettenetes nehézségeket jelentő, roppant — nélkülözéseket parancsoló kísérletről, amelynek ára egy új világrend megszületése. E tíz év alatt a végső ut mértékében még kevés történt az osztály nélküli, társadalom s piac nélküli termelés végső

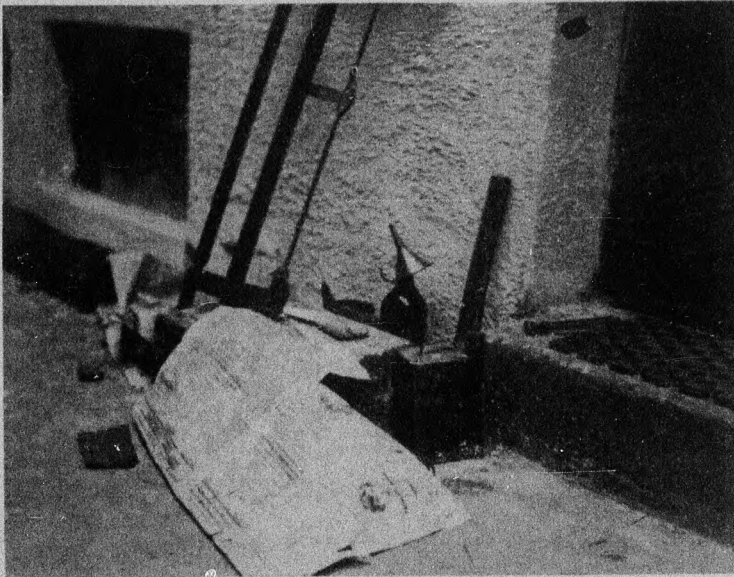
céljának megvalósításában. De ha csak annyi történt volna, mint amennyit Feiler elismer, már az is elképzelhetetlen eredményeket jelent Európa gazdaságilag eddig legprimitívebbnek jelzett országában. Es polgári újságíró az a Paul Scheffer is, aki hét éven át a Berliner Tageblattban megjelent cikkeit gyűjtötte most össze egy heroikus küzdelem rideg kritikával kísért, de mégis eredményeket megállapító dokumentumaképpen. Hadd említsük meg: úgy Feiler, mint Scheffer kiváló közgazdászok. A polgári társadalom írója az a Stefan Zweig, aki arról a bátor szenvedésről írt, amelyet az orosz intellektualizmus vállalt magára az emberiség boldogabb jövődjének hitével. A heidelbergi egyetem híresen konzervatív tanára, von Eckhard, a legkonzervatívabb német könyvkiadó, a leipzig-i Bibliografischer Institut kiadásában írja meg *Russland* című könyvét, amelyből minden szentimentalizmus hiányzik, szinte velőig fagyasztó ridegséggel boncolja, ami Oroszországban történik, hogy végül is megállapítsa: az öt éves terv a legnagyobb kísérlet, amelyet eddig egy nép testén végeztek, elképzelésében grandiózus, célkitűzésében az emberiség sorsát meghatározó, de még épúgy korai lenne annak sikeréről beszélni, mint már elkészt lenne azt elismerni, hogy eddig is óriási gazdasági értékeket valószínűleg meg az orosz nép számára.

A frankfurti egyetem „Institut für Sozialforschung” kiadásának sorában, tehát egy híres konzervatív német főiskola értékbecslésével jelent meg annak az A. Pollock-nak könyve (*Zehn Jahre planwirtschaftliche Versuche im Sowjetrussland*), amely a tudós szociológus fegyverzetével, elképzelhetlenül gazdag dokumentáris felkészültséggel veszi éles bonckés alá a szovjet első tíz évét. És ott vannak azok a kötetnyi jelentések, amelyeket az angol és az amerikai nagyipar Oroszországba küldött szakemberei adtak ki, akiket valóban nem lehet vörös tendenciákkal megvádolni s akik külön-külön leszögezik, hogy a kapitalista termelésnek a legkomolyabban számba kell vennie az új orosz rend jelentkezését a világtermelésben.

Nem lehet és nem kell letagadni: minél ridegebben tudományos az a könyv, amely a mai orosz rendszerről szól, annál súlyosabbnak látja a célkitűzést — jobb- és balfelől egyaránt —, de annál komolyabban tudja értékelni azoknak a termelési tényezőknek jelentőségét, amelyek vártáján kinnal és kinlódással, ezer tévedéssel és nehéz küzdelmek árán az emberi életközösség új formája bontakozik ki.

És mert ma az orosz kérdés nemcsak politikum többé, amelyről szép írók szentimentális lelkesedéssel vagy vak dühvel számolhatnak be, mint az az első években volt, hanem rideg termelési probléma, a *szociális termelés kérdése*, fagyos józanság fogadja az olyan fenegyereket izgátságát, amilyen

Bruck László felvétele

Bruck László felvétele

ez az Istrati, mint ahogyan nem jelent többet irodalmi hivatásnál Barbusse-nek orosz könyve, *Russie* (németül „Hunderttünfzig Millionen bauen ein neues Welt auf” címen jelent meg), amelyet a magyar szocialista sajtó Istrati „hatalmas hatású” könyvének gyenge viszonzásául állított be.

De térjünk vissza Istrati könyvéhez, hogy egy olyan rendszert ismerjünk meg belőle, amellyel éppen a „baloldali” sajtóban gyakran találkozhatunk. Istrati ugyanis „leleplez”. Leleplezi az orosz munkástömegek ny-

moruságát, a rossz lakásviszonyokat, a termelés egyre kiütöző nehézségeit és válságait, leleplezi a bürokratikus rendszert. Ezer és ezer esetet sorol fel s állít egymás mellé, szomorú képül. Ha valaki *leleplez*, két irányban vehet hecsületes, hasznos, szocialistához méltó munkát. Leleplezhet azért, hogy azok tudomására hozza, akik illetékesek, de nem tudnak róla, vagy leleplez azért, hogy arra kényszerítse az illetékeseket, ha tudnak róla, hogy ne tussolhassanak, hogy el ne kennessék a bajukat.

munka

Istrati azonban nem ezt a feladatot teljesíti. Leplezi azt, amin nincs lelepleznivaló: egy százötvenmilliós nép életének napihireit, amelyek mind a *hivatalos* sajtóban jelennek meg annak bizonyosságául, hogy az „önkritika” nem tűr elhallgatást, hanem kéréllhetetlenül rámutat minden sebre, ha olyan genyes is, s „leleplez” bajokat, amelyek nyilvános kongresszusok, tárgyalások anyagát jelentik. Istrati tehát egyetlen egy adatot, tényt sem tud felsorolni, amiről ne tudnának többet és jobban a hivatalos lényezők, s amelyek ellen a forradalmi lendület minden erejével ne küzdenének. Ezért tehát valóban nem volt szükség Istrati könyvére. Egy százötvenmilliós nép vajudása bizony fájdalmas és nehéz. De ha csak esokorba kötötte volna a bajokat, ez még nem árulás.

ez legfeljebb ravasz és — a kapitalista sajtó részéről — jólfizetett újságírói írói munka lenne; de az sem, mert Istrati tanulatlan, tele van ellentmondásokkal, otrombán buta általánosításokkal.

De Istrati könyve aljas, hazug könyv is. Mert sehol se írja meg azt, ami *van*, amit már megvalósítottak, hanem csak azt, ami még *nincs*, ami tíz év alatt még nem valóság, ami még csak elszánt akarat. Ez az, amiről hallgat, ez az, amit nem lát meg, aminek visszhangja hiányzik lelkéből. Ő csak a polgári világ „szociálhigiéniái” szemszögéből ítél s nem látja, hogy itt nem az osztályharc surlódási felületének enyhítő bealajozásáról van szó, de, ha ezer nélkülözés és jaj árán is, a szociális közösség alappilléreinek lerakásáról.

Istrati könyve ép annyira nem ár-

talmas könyv, mint amennyire nem jelentenek többé pozitív értéket a szimpatizáló, költői színekkel utirajzba fogott könyvek se. Ma Oroszország: elsősorban és mindenek felett egy új termelési rendszer problémája, amelyen áll vagy bukik a politikai rendszer is. Nem írók, de nemzetgazdászok, nem költők, de szociológusok azok, akiknek szavára felelünk s *rideg számok* azok, amelyek minden politikumon túl állásfoglalást parancsolnak. Eféle Panait Istrati-könyvek epizódjai csak arra jók, hogy tudatossá tegyék mindenki előtt, politikailag akárhogy is lássa az orosz kérdést, hogy itt valami olyan történik, amelyben lehet hinni és lehet kételkedni, de számba kell venni, mint a világtörténelem eddig leghatalmasabb tudatosan keresztülvitt gazdasági kísérletét.

Székelty Béla

A FILM DIALEKTIKÁJA (A TÖMEG ÉS A FILM C. KÖNYVEMBŐL)

.... Az eddigi irodalmi gyökerű filmeknek általában csak cselekményük volt, ez töltötte be a filmet, amelynek tarthatatlanságát azonban éppen a dokumentáris film szempontjából lehet a legbiztosabban kimutatni.

Az eddigi kialakult filmekben két fő cselekménytípust lehet megkülönböztetni: az amerikai és az orosz.

Az *amerikai* filmes cselekmény a katandorfilméből nőtt ki. Az amerikai film hősei típusok, a mai uralkodóosztály feudális jellemvonásokkal telített típusai. Ennek a típusnak a cselekedeteit a szexualitás, az individuális hatalmi vágy és a pénzvágy irányítja.

Az *orosz* film hősei szintén típusok. Ennek a kollektív jellemű, emberségét a szociális ellentéteken keresztül kifejező típusnak a cselekvését a proletariátus osztályharc, vagy általában nagy szociális érzések irányítják.

Mindez a játékon keresztül mutatkozik meg. Azonban a cselekményre épített filmben, amely különben mindig irodalmi magyarázkodásra szorul, nem látom eléggé sem az *amerikai*, sem az *orosz* filmben a magyarázat ellenére sem a cselekvés eredőjét, nem látom optikailag a talaját, a vonatkozásait, az összefüggéseit, az élet egészére gyakorolt hatását, általában a viszonyát. Ez a film exponálja a helyzetet, amelyben a film szereplői a kezdeten vannak, azután már csak a cselekményt látjuk különállóan, mindentől függetlenül, anélkül, hogy egy pillanatra is éreznők, hogy ez a cselekmény valamiben benne él, önmagán kívül az élet egészéhez is van valami köze.

Az önmagában álló cselekmény a kapitalista filmben a *starkultuszhoz*, az orosz filmben, mint például a nálunk is játszott Dsingisz khánban, addig a pontig vezetett, amelyen túl már nem mehet a film, ha nem akar a rosszúl értelmezett romantika, vagy az esztétizálás zsákutcájába kerülni. Amint hogy ezt a filmet is Pudowkin zsenialitása mentette meg ettől, azzal, hogy a végsőkéig felfokozott cselekményt a film végén, a személytelen viharban oldotta fel. Pudowkin érezte, hogy emberi játéka nem lehet befejezni a filmet.

Általában a cselekményre építő filmeknek nem volt történetük. A levegőben lógtak és nem a filmfelvétel átfordító lehetőségein, hanem a korlátolt emberi szem-

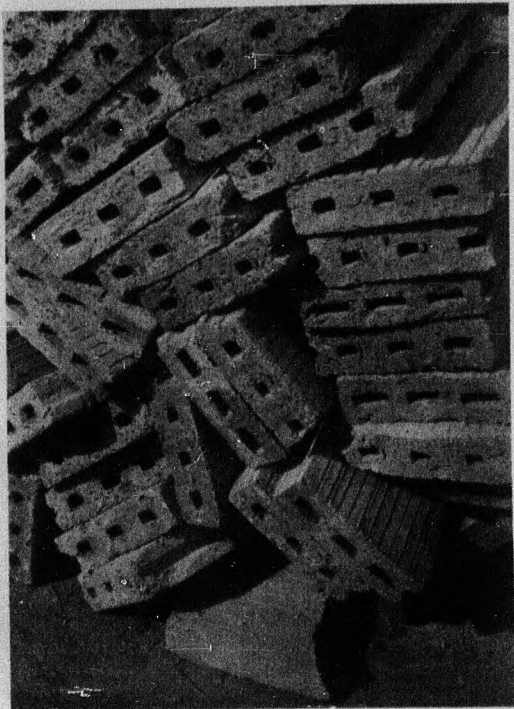
keresztül látták a dolgokat. Történetet csak az avantgarde-filmek adtak.

De az avantgarde-filmek történetét megelégedtek a formák, alakok önmagáért való változásainak a megmutatásával és így semmi vonatkozásuk nem volt a szociális valósággal. *Dolgok jöttek elénk ezekben a filmekben, mint egy önmaguk mechanizmusában, események bontakoztak ki összefogva bennük, anélkül, hogy éreztük volna, hogy mindabba, ami előttünk lejátsszódik, van valami befolyása az embernek is.* Azt lehetne mondani, hogy megelégedtek azzal, hogy a dolgokat megmutatták, de hogy azok hogyan, miképpen alakulnak, milyen kapcsolatban állnak velünk, azzal nem törődtek. Az avantgarde-filmeknek csak Ruttmann (Berlin-film) Dsiga Werthoff és Eisenstein adtak szociális, illetve szocialista tartalmat, anélkül azonban, hogy magának a történetnek a karakterét megváltoztatták volna. Így a csak történetre építő film éppen olyan hiányosan egyoldalú lett, mint a másik.

A történet és cselekmény nem ugyanaz. Ellentétük mégis elválaszthatatlan egymástól. Az életnek van története és az életben van cselekmény.

A *történet* valamilyen egyensúlyállapot megváltozása, illetve állandó változása. A történet maga az élet *egésze*, amely sohasem szűnő mozgásban igyekszik megmaradását biztosítani. A történetben mindig van valami emberfeletti, valami, ami tőlünk független. Amellett a történet (amely természeti jellegű is lehet, földrengés, áradás, stb.) összefogja a dolgokat, általánosít. Ebben az összefoglalásban, ebben az általánosításban mutatkozik meg az életnek az az egyensúlyállapota, amelyben az ember él, amely a szükségleteket létrehozza és amely a termelési és társadalmi formákat kialakítja.

A *cselekmény* az a tevékenység, amely egy meghatározott célból vagy egy bizonyos egyensúlyállapot létrehozására, vagy annak megváltoztatására törekszik. A cselekmény a történettel szemben konkrétizál, a történet egészével ellentétben a cselekmény a rész, amely mindig egyéniségén (akár egy személyen, akár tömegen) keresztül jut kifejezésre. A történet nagy egységek mozgása, a cselekmény különállást jelent. A cselekménynél a cselekvő kiemelkedik az általánosból, anélkül azonban, hogy elszakadna attól.

A történet és cselekmények összességéből tevődik össze, formálódik ki. A cselekményt pedig a történet alakítja. A cselekmények azután formálisan visszahatnak a történetre, amely ebben a visszahatásban állandóan új cselekményt hoz létre.

Sem a történet, sem a cselekmény nincsen önmagában elhatárolva az életben, nem lehetnek tehát elhatárolva a filmben sem. A film, mint az avantgarde filmjei és a játékfilmek mutatják, technikájukban mind a kettőt ki tudják fejezni.

A dolgok dialektikus *önkifejlődése*, mozgása, a filmben a történet és cselekmény ellentéteiben és összefüggéseiben fejezhető ki *optikailag* maradéktalanul. Már csak azért is, mert ebben az esetben a film nem dolgozhat fel individuális témákat. A történet és cselekmény dialektikája a *lát-ható dokumentumok megmutatására* kényszeríti a filmet és kell is hogy erre kényszerítse, mert csak így tudja a film az embernek a világgal, a társadalommal való viszonyát megmutatni, csak így tudja a cselekvést *megindokolni* és ezzel erejét felfokozni, a kapcsolatot a néző és a film között megtremani. Mert ebben a kapcsolatban a tömegek helyzete tudatosítva van, miután látják azt, hogy bizonyos jelenségek hogy hatnak, mi a szerepük és látják azt is, hogy az ember ebben a helyzetben a dolgok hatása alatt hogyan él és hogyan cselekszik.

Ennek a szükségnek megfelelően kell kialakulni az új film dramaturgiájának is.

A dokumentáris film jelenségeket visz a néző elé, amely a filmben a történetet hangsúlyozza ki. Ezt a történeteszerű alapjellegét nem szabad a cselekménynek megváltoztatni, mert a világkép a maga teljességében csak így mutatható meg. A cselekmény ebben a filmben *nem* játék, hanem az az optikai *vezérfonal*, amely a dokumentáris jelenségekkel *összekapcsolja*, illetve szintetizálja.

A cselekményt tehát egy történet keretébe kell helyezni. A történetből, kell kiindulni, mert *elsődlegesen* a történet alakítja a cselekményt, ez adja meg azt a keretet, amelyben a cselekmény megmutatkozik. A történet nem kerek és lezárt forma a filmben. A tényszerű film az életet adja, az életnek pedig nincs kezdete és nincs vége, az élet folyton alakul. A dokumentáris film az életnek egy bizonyos ponton, egy bizonyos helyen, bizonyos dolgokon keresztül kialakult formáját ragadja ki és mutatja meg a nézőnek, mint alapot, amelyből a cselekmény ki fog nőni. (Amikor pl. egy bizonyos gyárban dolgozó munkások életét dolgozza fel a film, ennek a történetnek az alapja a gyár, amelynek a maga társadalmi szerepében állandóan meg kell mutatkoznia a filmben.) Mert a történet nemcsak kezdete a filmben, hanem egy bizonyos helyzet, amely a cselekményt elindítja, ez a film *alapja, erre épül a film*, a történetnek tehát állandóan jelen kell lenni a filmben.

Ebben a filmben a cselekmény, akár egyéni, akár tömegi, mindig az *egészhez viszonyítva* mutatkozik meg, még ha szerelmi problémákkal is foglalkozik. A cselekménynek tehát állandóan változnie kell a történettel, ami filmszerűen egy pontos szabályok közé nem szorítható *szintézisben* mutatkozik meg.

Az eddigi film a beállításban felfedezte előttünk a világot, ezzel alkotott újat, ebben volt új művészet.

A történet és a cselekmény dialektikus szintézisében *fel fogja fedezni az életet, alakulásában, változásában. A mozgás művészete a film, találkozik az élet lényegével: a mozgással.*

Minden alkotás harc — írta egy cikkében Eisenstein. — Az új film a logika és az érzés ellentéteinek dialektikus harcából akar kiépülni. A tudományt és a művészetet nem akarjuk többé spekulatív nézőpontból ellentétbe állítani. A tudománynak vissza kell adni az érzékiségét, intellektuális folyamatának a tüzeit és a szenvedélyt. Az elvont gondolatok folyamatát bele kell vetni a gyakorlati aktivitás sűrűségébe. A spekuláció kiherélt képzetének újból csatlakozni kell az élő és érzékeny forma gazdagságához és bőségéhez. Egyedül a film teheti meg, hogy az érzelmek és az intellektus közötti ellentétet lerombolja. Ez a film nem az epizódok, vagy anekdoták, hanem a *fogalmak* filmje lesz. Témában nem részleges esteket ad általánosításokkal vagy adatokkal, hanem magának a koncepcionális rendszernek filozófiai kifejezésére törekszik.

Az értelem és érzelem dialektikája azonban a filmben formailag csak a történet és a cselekmény dialektikáján keresztül mutatható meg úgy, hogy a filmből ne teoretikus programmatosság, hanem az élet forrósága, harca, liktetése, érzéstelisége, egy új embertípus kollektív épsza áradjon ki.

Az áru és a pénz utja a mai társadalom osztályrétegződésével együtt, a városok, falvak életét, szociális keresztmetszetben, az ember és a természet viszonyát, a termelés izgaló drámaiságát, a tudományos kutatások harcát, a tárgyak életét és szerepét az emberi életben, az élet ritmusát, a tömegmozgalmakat, az ember és a gép kapcsolatát, a szerelem és a szexualitás új formáit, az ösztönök életét és azok szociális gyökereit. A munka lelkét, a betegségeket, a hideg és meleg hatásait a városban és a faluban, a víz, az autó, a könyv, a sport, az alkohol életét, kollektív egységek mozgását, az egyén és a közösség kapcsolatát, vagy ellentéteit.

Igen, ez a film a fogalmak filmje lesz. Új mondanivalók filmje, amely lehetővé teszi majd azt, hogy a filmmel egészen új, általános érvényű, sehol másutt ki nem fejezhető érzéseket, gondolatokat lehet közölni a szem útján.

Gró Lajos

munka

A MAI MAGYARORSZÁG GAZDASÁGI HELYZETE

A társadalmi reakció mindig kiélesíti a gazdasági válságokat. Az olasz fascizmus példája mellett a magyar ellenforradalom gazdasági krízise is ezt mutatja. A krízis okai között bizonyosan az uralkodó politikai rendszer és jelentős szerepet játszik.

A magyar gazdasági válság okai között kiélesítetlenül a legnagyobb jelentőségű az agrártermékek árának nagymértvű csökkenése. 1913-ban 1 q buza 27.75 pengő, 1928-ban 35 pengő, 1930-ban 20 pengő volt. Így, még ha a termés mennyisége talán nem is csökken, az értékesítés mégis jelentékeny. Az agrártermékek árának csökkenése folytán az agrár és ipari árak közötti «olló» egyre növekszik.

Természetesen eső agrárárak, „agrárrolló” nemzetközi jelenségek, amelyeket a technikai termelési forradalom, az amerikai különböző gépek, a tengerentúli szállítási hálózat kiépítése, amelyek a szállítási költségeket csökkentik, új biotechnikai eljárások a termékek megnevesítésére, az érés idejének megrövidítésére és eddig terméketlen területek használatává tételére — előidézik és elősegítik.

Mind ezekkel szemben a magyar földművelés technikailag teljesen visszamaradt. Az uralkodó politikai reakció, amely a tömegeket tudatlanságban tartja, ennek is nagyrésztben oka. A traktorok száma egészen csekély, a kisgazdáknak 7%-a használ műtrágyát, miáltal a legtöbb európai országban a superfoszfát fogyasztása növekszik, Magyarországon visszamegy. Még az istállótrágyát is pocékolják. Mindehhez a szállítói hálózat nincs kiépítve, a szállítóköltségek a közgazdáltság miatt, amely, mint az egész országé, mértéktelenül nagy, lehetetlenül nagyok. A szállítási nehézségek miatt egyes vidékeken a gabonaárak az országos átlag és mélyen a világpiaci alatti vannak. Magyarországon sem az amerikai technikával, sem Jugoszláviának az igénytelenségből következő alacsony termelési költségeivel nem versenyezhet.

Az árzuhanás következtében a földmunkás természetbeni bére a felére esett, a bérlők által fizetendő bérösszegek, mivel ezek még a magas gabonaárak idején állapítottak meg, elviselhetetlenek. A legsúlyosabban azonban a nagybirtokosok érzik meg a krízist, mert ők a legerősebb gabonatermelők. A kiszütemek a veszteségeket állattenyésztéssel, amelyet a takarmány alacsony ára is elősegít (1929-ben az export főtétele az állatkivitel volt) behozhatják. Igaz ugyan, hogy az állam a dohány-, cukorrépa-termelésnél, a szeszfőzésnél a nagybirtokosokat részesíti előnyben, mégis ez nem kártalaníthatja őket a gabonatermelés veszteségeiért. A nagybirtok racionalizálásának a magyar arisztokrácia reakciós szellemén a katasztrofális tőkehiányon kívül még egyéb fontos akadályai vannak.

A magyar mezőgazdaságnak ezt a válságos helyzetét a szomszédországok magas vámpolitikája még fokozza. A magyar reakció megerősítette a szomszédos államok reakciós agráriusainak gazdaságpolitikai befolyását, de ez elsősorban éppen a magyar mezőgazdaságot sújtotta. A magyar liszt elleni küzdelem — a liszt előli határozat nemzeti jelenség — kibát a mezőgazdaságra és nagyon erősen érezhető az állatvámok is, mivel ezek a szállítmányok a közeli piacra vannak rántalva.

Az agrárválság következtében a pénzleromlás alkalmával jelzálogterheitől megszabadult mezőgazdaság újból a finanszírozás rabszolgáivá lett. Három és fél év alatt a földbirtok adósságai meglízszereződtek. 1928 közepén a bekebelezett kölcsönök összege 972 millió pengő, 1928 végén 1129 millió és 1929 közepén cca 1300 millió. Ennek az összegnek csak elenyésző része hozza lejárta. Mindehhez az átlagos kamatláb 12—16%-ot tesz ki a háború előtti 6%-kal szemben. A kamatterhek növekedéséhez járul még az adó és vámterhek növekedése. 1913-ban adófejkvóta 89 pengő, 1927-ben 141. A bürokrácia költségei, a félfascista államszervezet fentartása a nagybirtokot is bevonja az adózók közé, bár még mindig előnyös helyzetet élvez. Még jelentősebb áldozatokat hoz a nagybirtok az állam iparfejlesztési politikájának következtében. Ez a politika okozza a magas iparvámokat, ami a mezőgazdaság feljavítását is akadályozza. (Például egyetlen gyár érdekében a traktorok vámjait kibetétlenül felemelték és így megdrágították.)

Nagyon szenved a mezőgazdaság a lakosság vásárlóerejének csökkenése következtében. Dániel Arnold számításai szerint 1909—1914-től 1924—29 évig a gabonafogyasztás fejkvótája 582 kg-ról 482 kg-ra esett. Hogy ez az esés nemcsak a nemzetközi gabonafogyasztás csökkenés — hus, gyümölcs, tejtermék fogyasztás emelkedés tendenciára vezethető vissza, azt mutatja, hogy Magyarországon 1929-ben félkilóval a husfogyasztás fejkvótája is csökkent. Dániel becslése szerint 1913 óta az élelmiszerfogyasztás egészében 20%-kal ment vissza. Nem kétséges, hogy a lakosság csökkent vásárlóereje elsősorban a mezőgazdasági munkásság alacsony bérével és a nagy mezőgazdasági munkanélküliséggel függ össze. A mezőgazdasági dolgozóknak (cca 2 és egy negyed millió) nagyrésze, cca 750 ezer, agrárproletár. Dr. Czettel tulságos optimisztikus becslése szerint az átlagos napszám P 2.50 és az átlagos évi kereset — feltéve, hogy a munkás egész évben foglalkoztatva van — cca P 500. Ennek a bérnek nagyrésze természetbeni és az agrártermékek elértéktelenedésének következtében a megdrágult ipari termékekből alig valamit vásárolhat a földmunkás. (A pénz bérnek 70—80%-át textilneműekre adja ki.) A nagybirtok elnökét emberek alacsony bérben előnyt látnak a többi agrárországokkal szemben.

A földművelő népességnek nagyrésze munkanélküli. Az agrárválság a kis és törpebirtokosok jórészt szintén a munkapiacra vetette, miáltal a helyzet súlyosbodott. Steuer György nyug. államtitkár a munkanélküli földmunkások számát 252.000-re, tehát a proletariátus egyharmadára becsüli. (Ez a becslés természetesen tulságosan optimisztikus.) Nem csodálatos, hogy Magyarország a csecsemő- és tüdőbeteghalandóság területén első helyen áll. A társadalmi mozgalmak kiindulópontja mostanában újból az Alföld lett.

A vásárlóerő hirtelen letörésével kapcsolatos az 1929-iki kereskedelmi mérleg passzívumának eltűnése, 370 millióról 22 millióra csökkent a passzívum, elsősorban azért, mert a vásárlóerő csökkenésével behozatalkevesedés és dumpingnek beillő kiviteli emelkedés jelentkezett.

A vagyonmegoszlás ma, a látszólagos földreform után még mindig olyan, hogy a földbirtok felét a nagybirtok bírja. Az átföldreform nem vett el többet, mint amennyit a normális elaprózás parcellázás útján az évek alatt ugys leszakított volna. Ténylegesen a feudális nagybirtokból 320.000 holdat vettek el, de ennek is egy részéből vitézi telkeket csináltak! Az átlagos nagysága az alkotott kisbirtokoknak 1.7 hold! Ezekkel a törpebirtokokkal lényegében a földmunkások szabad költözködését akarják megakadályozni. A vagyonváltásföldek 500.000 holdját nagyjában végeredményében az optások fogják magukhoz váltani, ha az optáskasszába a pénzek befolyának. Kétségtelenül alacsonyabb áron, mint a kisparasztok, akik a földreform által nekik jutott föld nagyrészt a rettenetes magas ár miatt is visszaadják az államnak.

Az ország sűrűn lakott (93 lélek km²-ként) aránylag magas lélekszaporulattal (70—80 ezer évenként.) A német földnél kevesebbet hozó magyar földből sokkal kevesebb jut egy magyar földművelőre, mint a németre. A földbirtokviszonyok, mint láttuk, nagyjában változatlanok Magyarországon, de a népszaporulat következtében a földhiány növekszik. Jelenleg 100 hektár szántóföldre 4.5 munkással több jut, mint békében.

Az ország növekvő népességsűrűsége nem bírja el az egyoldalú szemtermelést jelelő gabonaárak mellett. A jelenlegi birtokmegoszlás mellett nem gondolhatunk a termelés megváltoztatására, hiszen a szárnyas- és tojaskivitel is évről-évre csökken. Sem a nagybirtok, sem a kulturális alacsony színvonalú kisbirtok nem nyergelhet át gyorsan nagyobbértékű termelésre és jelentékeny többtermelésre sem képes. Magyarország csakis intenzív demokratikus kulturpolitikával összekötött agrárreform segítségével kerülhet a többi európai fejlett mezőgazdasággal bíró országok nyomába. De az uralkodó nagybirtok a romantikus Dunagabonakartellen kívül (amit tudvalegleg most csináltak meg Színájában — Magyarország nélkül), amellyel a magyar nacionalisták agrárinternacionalizmust propagát-

nak, kétféle tervet javasol. A mérsékelték — pl. Wekerle pénzügyminiszter — a gyufakölesön maradványa és újabb kölcsön segítségével (összesen cca 170 millió P) az eladósodott nagybirtokrészeket akarják felvásárolni és parcellázni és így a föld árát emelni. Az ország szegénysége ezt a lényegében keveset segítő és szerény akciót nem bírja el. A másik, merészebb terv a gabonavám a jelenlegi keny export ellenére is. Az exportra szánt cca 7—8 millió q buza kivitele után a belső fogyasztásra szánt buza árát felemelik és az árak megtartására magas védővámokat állítanak fel. Ez utóbbi tervet más formában tényleg be is vezették, ez az a bizonyos boléta, amiről lapunk más helyén írunk.

A felesleges agrárlakosság számára a magyar ipar jelentő a biztosítási szelepet? A háború után «Nagymagyarország» iparát részben le kellett építeni. Az ipari munkásság ötöd-része eltűnt, a kisipar bizonyos mértékben fellendülést mutatott, a városból az akkor még felvevőképessé, kedvező konjunktúrába faluba özönlött a munkásság. A falu konjunktúrájának dekonjunktúrába való fordulása óta a proletariátus nem talál kiutat. A kivándorlás lehetősége egészen csekély (érdekes, hogy a franciák a magyar munkásokat kommunisztágyanusoknak találják), a város meg csak munkanélküliséget nyújt nekik.

A mai Magyarországon az ipar sokkal nagyobb szerepet játszik, mint a háború előtt. Akkor egy ötöde, ma egy harmada a lakosságnak lakik a városokban, akkor 64,5% az őstermeléssel foglalkozó, ma már csak 55%. 1926-ban 30% a kivitelnek ipari termék. 1928-ban 42%! Vágó József becslése szerint az ipari és kisipari termelés értéke egyenlő a mezőgazdasággal. A kormány, bár a városok munkástömegeiben nagy veszélyt lát, népessépolitikai és katonai szempontokból támogatja az ipart. Az uralkodó politikai regimé revánspolitikát üz, már pedig technikailag jól felszerelt, kielégítő ipar nélkül esetleges háborúviselést nem lehet elgondolni. Ezekhez kell még számítanunk a nagy fináncetöke politikai és gazdasági befolyását, az állam pénzügyi érdekeivel együtt.

Az iparért hozott nagy áldozatok nem tudtak többet elérni, mint a háború utáni visszaesés eltüntetését és újra a háborúelőtti nívót. A mai Magyarország területét számítva 1913-ban 219.282 ipari munkást foglalkoztattak, 1928-ban 247.584-et, közben azonban az idők folyamán a munkapiacra 600.000 új munkaerő jelentkezett! Az ipar nem lett erősebb, de összetételében megváltozott. Összezsugorodtak az élelmiszeriparok: malom-, serfőző-, szesz-, cukor-, szalámi-, konzerviparok. Új szesz- és cukorgyárakat nem szabad felállítani és a malomipar alig 40%-nyi kapacitással dolgozik. Amíg a vas- és gépipar szintén a háborúelőtti mögött vissza-maradt, addig a textil- és kémiai ipar erősödik. Pl. 1914-ben az akkori Magyarországon 8000 szövőszék volt, 1928-ban a Kismagyarországon 12.000. A textilipar 1923-ban 26.700, 1928-ban 43.692 munkást foglalkoztatott. 1929-ig a széntermelés állandó emelkedést mutat.

Az iparosodásnak ez a mértéke védővámpolitika nélkül lehetetlen volna. Ugyanakkor erős koncentráció és kartellképződés a fináncetöke vezetésével az ipartermékek drágulását idézte elő, amit nagyrészt politikai megfontolásból a nagybirtokosok legalább egyideig nem támadtak. Az agrárválság azonban megbontotta a nagybirtokosok és nagyipar egységét és a védővámok, kartellek ellen szaporodnak az erős támadások.

Az agrárválság következményeit az ipar először csak a v. d.ék vásárlóképességének csökkenésében érezte, 1929-ben még csak az élelmiszeripar (gyufa, cukor), textil cipőipar területén volt erős a dekonjunktúra. 1930-ban azonban már általános konjunktúraleromlás jelentkezik, az áruforgalom, a forgalmi adók jövedelme, a szénfogyasztás esik. A nehézipar, amelyik a dekonjunktúrának legtovább állott ellen, szintén részbeni üzemszüneteltetést vezet be. A gazdasági válság nyomása alatt sokasodnak a hangok, amelyek az utóállamokhoz való közeledést ajánlják.

Az ipar válságos helyzetéhez nagyban hozzájárul a lakóvédelem leépítése. A magyar középosztály nem tudja a mai lakbéréket, amelyek az 1917-es béreknek 85%-át teszik, megfizetni. 90%-a a bértilóknek nem tudja az új házak átlagosan 1000 pengőt szobánként és évenként kitevő Bérét elő-

teremteni. Mindezekért 54,1%-a a főváros lakosságának egyszobás lakásokban lakik és ezeknek 40%-a még ágyarajókat is tart. Természetes, hogy a magas árak mellett, minden lakásinség ellenére is, az új házak lakásai üresen maradnak. Hiszen békében 20—25%-át a jövedelemnek iordították lakbérre, jelenleg azonban 40—60%-ig is emelkedik.

A válság bérlenyomó hatását az ipari munkásság egyesülési, gyűltekezési szabadság és munkanélküli segély hiányában nem tudja semennyire sem kivédeni. Pap Dezsó ny. államtitkár állapította meg, hogy a munkásság még a háborúelőtti létminimumot sem fedező bérnívót sem tudja elérni. 1928 óta a reálbér esik. Az ipari munkás átlagbérenek vásárlóereje 1928-ban 45,8%-kal volt az 1914. évinél kevesebb, a magánalkalmazotté 52,8%-kal.

A szociális biztosítás válsága csak kis részben a gazdasági válságra, de nagyrészt az önkormányzat hiányára és a politikai kurzus bürokráciájának tehetetlenségére vezethető vissza. Az OTI botrányát Európaszerte ismerik és a többszörösen felvált jelentékeny drágább intézet a legrosszabbul dolgozik. Néhány adat: 1913-ban 1,2 millió biztosított ügyfél a biztosító egy tiszteletbeli elnök, két tiszteletbeli alelnök, két igazgató az V. fizetési osztályban és két aligazgató a VI. fizetési osztályban, vezetésével intézte. Ma egy elnök miniszteri fizetéssel, négy alelnök államtitkári fizetéssel, egy vezérigazgató a IV., nyolc igazgató az V. és 21 (huszonegy) aligazgató, 28 főszámítanócsos a VI. fizetési osztályban boldogítja a szociális biztosítást. Viszont legalább a biztosítottak száma csökkent 720 ezerre. (Az adatok nagyrészt a hozzáfűzött bírálóat enyhítésével Grätz Gusztáv volt miniszter és v. h. t. l. „Ungarisches Wirtschaftsjahrbuch“ V. Jahrgang évkönyvéből 325. oldaláról idézzük.) Mindelhez még a tisztviselők száma ma 3000-en fölül van, 54%-kal több, mint 1928-ban és az adminisztráció ez új rezsimben csak 225%-kal többbe kerül, aminek következménye az Intézet minden aktívájának elvesztése és az a bizonyos elképesztően nagy deficit lett.

Még az iparnál is erősebben szenved a válság alatt a tudimenzionait kereskedelem. Az OHE jelentése szerint a kényszeregyeségek összpaszívái 1928-ról 1929-re 98 millióról 127 millió pengőre nőttek fel. Természetes, hogy a kartellek elleni harcban a kereskedelem a mezőgazdaság mellé áll.

A banktöke is erősen szenvedett, részint az államátalakulás következtében, (1913-ban egy budapesti intézetre 81,2 millió saját és idegen tőke jutott, 1928-ban csak 27,4 millió), de nagyrészt a jelenlegi válság miatt. 1929-ben két középbank omlott össze. 1928-ban a betétek még 26,8%-kal emelkedtek, 1929-ben csak 6,7%-kal és 1930. év első felének jelentése szerint az emelkedés teljesen megállt, minimális, stagnálás mutatkozik. A betétek megállításával egyidejűleg a tőkebeözönlés is megszűnt. Maga a fináncetöke is, amelyik pedig a jelenlegi rendszer legerősebb támasza volt, elégedetlen, máresak azért is, mert politikájával a legtöbb külföldi pénzpiac felé, elsősorban Párizs felé elzárja az utat.

Az agrárválság óta az államháztartás sem mutat már fel a szanálás évein keresztül jelentkező feleslegeket. A bevételök csökkenése ellenére sem csökkentik a bürokrácia elviselhetetlen tételeit. 1930—31-es költségvetésben a személyi kiadások 54%-át teszik a milliárdos költségvetésnek. Csendőrség és rendőrség 78 millióval, földművelés még a felével sem (36½-lel) szerepel. A fascisarendszer minden ellentéte a válság nyomorában sokszorososan jelentkezik. A miniszterek és államtitkárok fizetése a szanálás óta a háromszorosára nőtt, a helyettes államtitkárok száma a háromszorosára, a miniszteri tanácsosoké a kétszerese a háborúelőttié. A bürokrácia, a rendszer legfontosabb támasza a leghevesebb támadásokban részesül.

A bürokrácia túllengése, a katonai és hasonló célú kiadások nagy terhét a kurzus épp oly kevéssé tudja megoldani, mint a gazdasági válság nagy kérdéseit.

A feudális fascizmus elállja a megoldás útját és mindenre csak egy felelete van: Trianon az oka és a békeszerződés megváltoztatása az egyetlen kiút. A vezetők nem gondolnak rá, hogy rendszerük gazdasági Trianonhoz, újabb megrázkodtatáshoz vezet.

R. Z.

munka

ANNAK, AKI MELLETT ÁLLOK

Nem erősíthet téged más, csak te magad, nem állhat melléd más segítségre, csak te segíthetsz magadon, a magányos lovas látom a domb tetején, ha rólad beszélek, az elhagyott vándorra gondolok, ha terád emlékezem.

nem szeretem a patétikus szavakat, sem a gyűlöletet, sem a szeretetet nem szoktam különösen magyarázni, kirobban belőlem és ellepi, beborítja lársaimat,

most, hogy hozzád szólok, csak nyitott tenyér simogalása legyen mindez, csak a terebélyes fa árnyéka, ami téged hűsít,

a folyó mellett sétáltam ma este, a folyó mellett jártam, egyedül voltam és elgondolkoztam életemről, s a megnyugvás és biztonság érzetét, amit magammal hoztam, nézd sötétszínű virág ez, gyenge illatu, most átnyujtom néked, vedd el.

930. jul. 20.

Nádass József

VERS

Mint az állatok, úgy élünk magunkban, birkatürellemmel birjuk mindennapi megalázásunkat, férges rongyokkal heverünk ágyunkban, mely bár sirunk is lenne!

Istentelen betegségek örlik fel akaratlan ellenállásunk, kinok szaggatják csontjainkat, keserű gondolatok elnyűtt agyunkat.

Apánk, anyánk, testvérünk, asszonyunk ellenségeinkké lettek, sanyaru sorsunkra hagytak.

Nincs a világon egy meleg baráti kéz, mely egy falat kenyeret, egy baráti száj, mely egy jó szót ajándékozna nekünk.

Rettenetes álmainkat nem enyhíti vigyázó tekintet és kiszáradt szemünkben a könyörtelen halál jelenik meg fényes nappal.

Mária Béla

A RACIONALIZÁLT ÜZEM ÉLETÉBŐL

Mackeesport, Pittsburgh mellett, a National Tube Co. üzeme.

„Óriási teremben vasból készült gigantikus építmény. Azt mondták, menjek föl a tetejére. Itt vagyok, körülbelül négy méter magasan egy fekete, dübörgő gépezet fölött. Körülöttem minden mozgásban, sissereg, kattog és zug, de nem látok egyetlen egy embert sem a kormos ablakok teremte misztikus fényében.

Tizenöt méternyire tőlem egy sötét folyosó, melynek végén ajtókat sejtek. Az odavezető ut hosszan egymás mellett fekvő, szüntelen forgó vashengerekből készült. Egyszerre vakító fény csap ki a sötét folyosó mélyéből és a forgó vashengereken egy vörösen izzó, esetlen formájú, lomha acéltömeg ugrálva közeledik felém. Olyan mint egy szörnyű nagy állat, melyet fekete ketrecéből most eresztenek ki az Arénába. Később hallottam, hogy nem én jöttem rá erre a hasonlatra, mert a munkások is „pig”-nek, disznónak nevezik. Csakugyan, hasonlít is a disznóra, amint nehékesen előre bukik, aztán jobbra-balra ingadozik ormótlan, nagy teste.

A folyosó és a lapos tetőzet között, amin én állok, középuton van a hengerelő mű. Messze szétálló hatalmas vasfogaival úgy fest, mint egy ijesztően nagy, kitért száj. A vörös állat esetlenül közeledik feléje a mozgó járdán és aztán fejétől belecsik. Borzalmas robaj, tűzfelhő és szerteszt röpülő szikrák ezrei követik a zuhanását.

De az irtózatosszáj néhány másodperc múlva már kiköpi az acéltömeget. Még most is vörös, de már majdnem kétszer olyan hosszú, mint volt. A mozgó járda tovább viszi a fáradt, lomha testet egy másik nagy szájba, mely elől nem lehet menekülni. Most eltűnik a szemem elől, de néhány újabb másodperc és megint előkerül, most azonban a hátam mögött lökte ki magából egy eddig észre sem vett, hirtelen kinyílt ajtó. Ez a processzus jó néhányszor megismétlődik. Hol előre, hol hátra hajtják tehetetlen tömegét a mozgó járda vashengerei, csatlakozatlan biztonsággal lökdösi bele a szörnyű nyitott szájakba, melyek vadul, brutális erővel csapódnak össze fölötté.

Minden ilyen nyomásra hosszabb lesz az előbb még formátlan acéltömeg. Már három-négyszer akkora, mint volt, most már egy vastag henger lett be-

lőle. Egyszerre kinyúlik két irtózatosszáj, lefogja az ide-oda ugráló vörös állatot, melyet a ráereszkedő óriási hengerek most kezdenek laposra nyomni. A vaskezek keményen tartják az oldalát, arra felé nem terjeszkedhetik, nyulnia kell. Most tovább szalad vele a mozgó járda, odatolja a hengerelő falához, alulról kiemelkedik egy kar és merőleges helyzetéből függőlegesen állítja föl az acélszlopot és most ebben a helyzetben szaladnak végig rajta a hengerelő.

Igy megy ez még jó néhányszor. Látszólag minden emberi munka kikapcsolásával mozog az acéltömeg a hengerelő gépezetében előre-hátra, jobbra-balra, föl-dön fekvő, majd felállítva. Az ormótlan masszából most már egy 15 méter hosszú hatalmas rud lett, melyet láthatatlan kezek hirtelen beledobnak egy nyílson az alattam lévő gépezetbe, ahonnan már látom is hátul előkerülni, hogy a mozgó járda elvívja további megmunkálás végett a gyár másik részébe.

Néhány másodperc és a sötét folyosó végéről egy újabb, izzóan vörös állat közeledik a hengerelő mű irtózatosszájai felé és kezdődik megint előlről abszolút biztonsággal és pontossággal az óriási gépezetnek precíziós munkája.

És nem látok senkit, nem látom az embert, a lelket ennek a bámulatos munkának. Nézegetek jobbra-balra és egyszerre csak szemembe ötlik a fölöttem lévő hidon valami, ami úgy fest, mint egy nagy bádogskatulya, oldalán egy ajtóval. Felmegyek a lépcsőn és mialatt a hengerelő rettenetes robajjal végzi a ciklopokhoz méltó munkáját, mialatt az óriási gépezet állandó reszketésben van fölöttem és alattam, dobogó szívvel lenyomom a bádogskatulya ajtajának kilincsét.

A sötétben ott áll előttem egy ember, egyedül, mozdulatlanul. Kezeit az emeltyükön tartja és egy kis nyílson figyeli a hengerelő munkáját. Néhány könnyű, alig észrevehető mozdulattal irányítja ezt az óriási gépezetet. Az ő parancsára nyílnak ki azok a szörnyű szájak, emelkednek föl az irtózatosszájak, ugrál ide-oda a lomha, izzó acéltömeg. Ez az ember nem dolgozik, hanem dirigál, parancsol. És némán, nyugodtan nézi azt a pokoli játékot, mely kezének egy-egy intésére alatta lezajlik.”

H. Dubrenil

francia vasmunkás „Standas” c. könyvéből

ADATOK A BOLÉTÁHOZ

447

Alig hat hete annak, hogy a boléta megszületett.

I.

A boléta, az ellenforradalmi gazdaságpolitika legujabb szüleménye, leegyszerűsített nyelven: liszt- és kenyérdrágítást jelent. Ez a drágulás teljes egészében ma még nem jelentkezik, de mai és későbbi méreteiben elsősorban a búzát, lisztet nem termelőkre, a városi lakosságra, a városi dolgozókra fog nehezedni, ez az a réteg, amelyik az agrár termelőknek így adót fizet. De ne higgyük, hogy minden földműveléssel foglalkozónak jut abból, amit a városiak a liszt-drágulás következtében bolétaadóként fizetnek. Nem. A földműveléssel foglalkozóknak egy nagy része maga is fizet bolétaadót, maga is szenved a 3 pengős ajándék hátrányait. Tény ugyan, hogy a mezőgazdasági munkásság béreinek egy részét természetben kapja, de általában csak kis töredéke kap ellátására elegendő búzát és rozst, úgyhogy további szükségleteit kénytelen megvásárolni, ami azt jelenti, hogy így a munkás hozzájárul a nagybirtokos exportőr támogatásához, a maga 3 pengős felárával. De ezenkívül a falusi munkásság egy része napszámot kap (pl. a kubikosok) s ezek ugyanúgy megszenvedik a gabona- és liszt-drágulást, mint a városi proletariátus.

De a törpebirtokosok sem részesülnek a boléta előnyéből. Ők nem termelnek eladásra gabonát, tehát a 3 pengős boléta ellenértékét nem kapják meg. Még a kisbirtokosok nagyrésze is csak saját szükségletére termel és 20 hold körül van az a határ, ahol a birtok évi néhány q

gabonával többet produkál a tulajdonos szükségleténél. Tehát sem a nincsetlen paraszt, sem a törpebirtokos, sem a kisbirtokosság szegényebb része nem kap a bolétából, sőt a boléta költségeit megértendő kávé-, tea- és fahéjvámemeléssel adóz a boléta céljaira.

Igy a mezőgazdaságban dolgozók közül kb. 750 ezer földnélküli és kb. 400 ezret kitevő 10–30 holdas gazda semmit sem kap a bolétából. Marad a gazdag parasztság kb. 80 ezret kitevő rétege és a közép- és nagybirtokosság vagy *huszezet* jelentő csoportja. Ezek fogják megkapni a 12 millió mázsa piacakerült buza és 4.5 millió mázsa rozs után a 3 pengőket. Ha csak a búzát vesszük, akkor a 36 millió pengőből a nagy- és közép-birtokos 23–24 milliót, a gazdag paraszt 12–13 milliót fog kapni.

De ki kap még?

Az állam is kap.

Az állam a 12 millió mázsa búzával (hogy csak erről beszéljünk) megkapja a 36 milliót a fogyasztótól, amit továbbad a termelőnek. De ugyanekkor a belföldön elfogyasztott 5 millió mázsból készült lisztre szintén boléta van, a felemelt lisztadó tehát újabb 15 milliót jelent. Ezenkívül a bolétarendszer biztos támogatására, az adminisztráció, az exportőrök támogatásának költségeire az állam felemelte a fahéj, a kávé, a tea vámját és ez a vám minimálisan 4.5 milliót fog jövedelmezni. Így az állam további 20 milliót keres, amit azonban teljes egészében a 7 millió métermáza búzát exportálóknak ad támogatásul, hogy a gabonát olcsóbban adhassák el külföldön. De megmarad neki az ugyanez most emelt do-

hányárak többlete, ami évi kb. 8 millió pengőt tesz ki.

II.

Amint láthattuk, az exportőrök kapnak 20 milliót, a nagybirtokosok kapnak 23 milliót, a közép-birtokosok és gazdag parasztok 13 milliót és ezt a rengeteg pénzt a fogyasztó fizeti meg. A 4.5 millió vám a fogyasztónak, tehát a dolgozók tömegének kamattal, a közvetítő kereskedő költségeivel, forgalmi adóval, mire a fogyasztóhoz ér, majdnem dupla annyi, de legalább is 8 milliónyi drágulást jelent. A dohánydrágítás, amely szintén a bolétakiadások fedezésére történik, a fogyasztóknak további 8 millióba kerül. Ez együtt kb. 80 millió. Tehát a fogyasztóknak a gazdag nagybirtokosok, a nagyparasztok és a gabonaexportőrök felségítése minimálisan 80 millió pengőjébe kerül évente, de vannak polgári közigazdaság évi 100 millió pengőn felül fog a bolétára ráfizetni.

III.

Es végül a boléta még azt a célt sem fogja elérni, amelyért megalkották, a magyar gabonaexport fellendítését. Néhány magyar gazda fog nagyobb részletet törleszteni adójából a bolétával fizetve, de külföldön a világpiacon árak lemorzsolják majd a magyar gabona 3 pengős előnyét és a magyar gabona, még ha a magyar exportőrök 3 pengővel olcsóbban is kínálják (hiszen a fogyasztók pénzéből ezt már megtérítették nekik), még mindig nem lesz a külföldivel versenyképes. Sem ár, sem minőség tekintetében.

Nádass József

A „MUNKA” KÖRÉBŐL

Mivel egyesek közöttünk az utóbbi időben oly frakciótevékenységet kezdeményeztek, amely a „Munka” eredeti célkitűzéseivel ellentétben áll és a magyar szociálista munkásmozgalomra nézve felületlenül káros, ezért a „Munka” Békffy Zollánval, Berkovits Tiborral, Fuchs Pállal, Heinlein Károlyval, Justus Pállal és Szabó Lajossal, a frakciózás irányítóival minden közösséget megtagad.

A „Munka” szerkesztősége nevében: Falus Ervin, Helmer Jenő, Gró Lajos, Kassák Lajos, Lengyel Lajos, Nádass Endre, Nádass József, Sallmayer Ferenc.

MUSSOLINI: MEIN KRIEGSTAGEBUCH

Az olasz diktátor célszerűnek tartotta, hogy szépirodalmi zseniének megjelenése után, háborus naplójával is kilépjen a nyilvánosság elé. Mussolini, mint ismeretes, lelkes híve volt annak, hogy

Olaszország az entente oldalán beleavatkozott a háborúba. Itt kezdődött Mussolini elválása a szocialista párttól. Ez a különül tagadhatatlanul szép egyéni sikerekhez vezette a szerzőt, akiben teljes mértékben megvan a nagy kalandorok önimádata. Multját, sem irodalmi, sem politikai téren nem szegényli. Így érthető csak, hogy most, közel 15 esztendő után megjelentette ezt a csöppet sem dicsőséges, banalitásoktól és ferdítésekkel hemzsegő fércmunkát. Ilyen könyvet eddig csak főhadiszállásbeli, 10 kilométerekkel a front mögött ülő urak mertek kiadni. Olyan vezérő nagyságok, akik csak hallomásból ismerték az igazi front életét. Az első hetek háborús hangulata lobog a könyv fölött. Világos tehát: aki ezt a könyvet megírta, az ma is készen áll egy újabb világháború felidőzésére.

A könyv Mussolini öndicsőítésére íródott, nálánál kiválóbb férfit, rettenthettebb hőst nem volt a világháborúban. A fronton és a front mögött és egyáltalában. Magasrangú tiszték sietnek üdvözlésére s ha ő, a káplár, meglátogat egy semmi kis ezredest, az illető boldog, ha letérülheti a széket, amelyre a nagynevű, egyetlen és rettenthellen Benito

Mussolini leül. Ha pedig csatározásai közben elhagyott faluba ér, ahol egyetlen szál lakos maradt, ez az egyetlen ember elébe siet és boldog, hogy üdvözölheti őt. Tisztek és közlegények életveszedelmeken át, többnapos utat tesznek meg, hogy megszoríthassák a kezét. De akár így volt, akár nem, ez az irás sok mindent megmagyaráz a diktátorról. Aki így ír önmagáról, az csak egy cezaromanikus beteg lehet, akil ápolás alá kellene venni.

Néhány idézet a műből:

A dicső olasz hadseregben megtörténik *egyszer*, hogy az úrokban szenvedő katonák nem kapják meg a rendes kávéadagot. Mussolini rögtön észreveszi, hogy ezt a mulasztást a defaisták, a hadsereg megrontói idézték elő s ezért fáradságot nem kímélve kiáltja világra: «Nem értem, hogyan fordulhat ez elő! De ha csak ez kell a katonaság lelkesedésének fokozásához, importáljátok hát egész Brazília kávétermését!»

Máshelyütt leírja egy osztrák üteg állandó tüzelését, aminek folytán 8 napon belül ő immár másodszer kerül életveszedelembe. Aztán így folytatja: «Találtam egy közel 1 kgr-os gránátzilánkot, amely még meleg volt. Eltettem há-

munka

berus emlékeim közé. Ime, a majdan kialakítandó Mussolini-legenda talpköve. Tovább a faj díszétéről. „Az olasz katona nem mondja, hogy ütközet, hanem azt, hogy előre, ennyire biztos a dőlgében. Az olasz sebesült nem jajgat, ez legszebb jellemzője fajunk pompás ellenállóképességének.”

A részegeskedésről: „Csak egyetlen esetről tudok, ahol részegeskedésért komoly büntetésben kellett részesíteni egy káplárt. Az illetőt a frontról visszaküldték a Hinterlandba!”

Egyhelyütt elmeséli, hogy valamelyik barátja lefotografálta s a levelezőlaphős nem felejt el megjegyezni, hogy: „Jobbban kézigrántót tartok.”

Ez ellenségről azt írja: „Az osztrák katona sohasem támad elsőnek”. Az olaszokról viszont így ír: „Várjuk a támadást s katonáink boldogok, hogy megint ütközetre kerül a sor.”

Egy hadnagy mondja neki: „Embereim legjobban a bajonettel való közelharcot imádják.”

Néhány nevelés és így a pompás hatást sokban lerontó elszólás is akad a könyvben. Ezeket a helyeken világlik ki leginkább hősünk tipikus hárijánoskodása.

Haretréi szereplésére végül is a megsebesülése teszi fel a koronát.

A szerzőt beosztották egy aknavetőhöz, valahol a front mögött és egy gyakorlat alkalmával a csőben felrobbant akna megsebesítette. Alítottlag negyven négy sebet kapott, melyeknek majdnem mindegyike halálos volt. Az olasz királytól kezdve a résztvevők ezrei zárandokolnak a „hős” belegágyához. Az olvasó is aggódó figyelemmel kíséri vívódását. És akkor, mint a bomba csap le a kórház orvosának jelentése, ami valószínűleg csak lévedésből maradt bent a könyvben. A jelentés ugyanis így szól: — A sebesülés nem olyan jelentéktelen, mint némségek mondják. Gyógyulási ideje 8 hét. De ha a láz elmúlna, egy hét múlva elhagyhatja a kórházat!

Feltételezhető, hogy a német fordítás valóban híven adja vissza az olasz eredetit és így ezek a kis elszólások nem a fordítás hibájából kerültek a szövegbe. És ha ez így van, örömmel üdvözöljük Mussolini káplárt. Könyve értékes dokumentuma Európa egyik vezető személyiségének, Mussolini diktátornak.

D. L.

KÉT KÖNYVRŐL

I.

Ezt a nevet még anémét olvasóknak is csupán kis töredéke ismeri, mert nem akadt polgári kiadó, ki könyveinek német megjelentetését vállalta volna. Egy szocialista „Büchergemeinschaft” (Guten-

berg) ajándékozta meg a németül olvasókat Traven könyveivel.

Mert valóban: ajándék Traven könyve, ajándék azok számára, akik úgy vallják, hogy világképük meggazdagodását, teljesedését jelenti minden új ember-közösség felfedezése, megismerése.

Traven német származású mexikói író. A „rézbőrűek” között él, de ezeknek az indiánoknak semmi közük nincs May Károlyok hazug romantikájú hőseihez, azok fantasztikus kalandjaihoz. Nem „lörzsfőnök”-ök ezek a hősök, hanem szegény, kiuzsorázott proletárok, akik számára a „civilizáció” a kizsákmányolás új formáját jelentette és jelenti.

A „fehér ember” — Traven — aki köztük él, nem aranyat kutató kalandor, mindenén ágazó szegénylegény, hanem munkástestvér, akit keserű sorsa, annyi más proletárral együtt — az indiánok közé sodort. Egyszerűen, cícoma nélkül a rézbőrűek életét írja meg, proletársortuk hozzánk tartozó közelségében. Rézbőrű bányamunkások életét, vagy a szegény indián parasztéletét aki hihetetlen nyomorúságban, küszködésben és lelketlen kizsákmányolás igája alatt éli le életét.

De ez az élet mégis más, mint fehér proletártestvére. A bánya, a traktor, az autó még nem tudta kiűlni belőle azt a magas és tiszta emberiséget, amely ellen oly véresen kegyetlen író-hadjáratot vezetett a „fehér ember”, lelkét még nem törték bélyébe a kapitalizmus missziójában missziózó papok. Egy tiszta és naiv nép tehetetlen és magát megadó összeütközését a kapitalista világrenddel: ez az, ami Traven mindig érdekes, izgató történetének valósággal történelmi háttérét megadja.

Csodálatos történetek ezek: merőben újak, merőben mások, mint amilyenek bez eddig, rézbőrűekről írván bennünket hozzászóktattak. Pedig milyen egyszerűek. Esti táncra készül az indián falu. A vaksötétben a korlat nélküli hídrol a vízbe pottyán egy kisgyermek és belefut. Az indiánok megkeresik a hullát. Három napig siratják a halottat. Aztán elfemetik. Semmi kis történet. És mégis, ahogy Traven megírja, ahogy a mi életünk közelségébe hozza az idegen nép kis halottját, asszonyainak gyászát, férfainak részvétét — olyan emberi értékekkel gazdagít, amelyeket eddig a magunk életében, sorsközösségében, napjaink munkásrendjében nem ismertünk, még csak nem is sejtettünk.

Traven szocialista író. Nem program-szerűségében, de tartalmában, nem papir-ideológiájában, de azontul — egész életvalóságában. Nagy öröm volt megismernedni vele s rajta keresztül azzal az eddig ismeretlen proletár-hadsereggel,

amelynek életére ifjúsági írónk messzi világok és hazug kalandok romantikáját akasztotta.

II.

Álnéger írók annyi álnéger-regénye után végre egy igazi négerregényt kapunk, amelynek hőse maga a néger nép, a feketebőrű proletáriátus. Porgy alakja és története csak alkalom arra, hogy megismerjük egy amerikai városka néger munkásnegyedének életét, problémáit.

Zárt élet, amely még a „félvért” is kirekeszti magából. De ép annyira idegen számára a középosztály, vagy az az arisztokrácia, amellyel egyetlenegy közössége van; bőrének színe.

A néger proletár legalább olyan megsebesítve él saját középosztályától, mint a fehérek „uri” rendjétől. S talán még rechezebb a négernek saját osztályhelyzetén — a fekete világon belül — változtatni, mint fehér proletártestvéreinek.

A néger világból eddig csak a fehér faj gondolkodásának vetületében közvetítettek még azok a néger írók is, akik polgárjogot nyertek, ha nem is a fehérek társaságában, de legalább is könyvkiadói előtt. Porgy az első nagy néger regény, amely nem akar a fehérek felé közvetíteni, amely egyszerűen fűtül a fehérek világára, nem érdekli, nincs közössége vele, legfeljebb a rendőrön, a büntetőbíróon, ügyvédeken és orvosokon keresztül.

Porgy egy öreg néger koldus, aki ott él a néger munkásnegyed egyik hatalmas bérházában. A regény egy ilyen néger bérkaszárnya életét írja meg, amelynek figurái — ha néger is — proletárok, sőt valójában lumpenproletárok. Az öreg koldus körül bonyolódik le a történet, gyilkossággal és szerelemmel fűszerezett, de ez a gyilkosság ott egész természetes valami s a szerelem is más, mint hogy a fehér emberek szótára ezt magának lefogalalta.

Ezt a regényt a néger faj jalkiállításának tüntették fel kritikusa. De nem az. Ezeknek a mélységekben élő proletárnégereknek nem az faj, amin különben a szokott néger-regények elfanyalodnak. Egy falattal nagyobb kenyér, egy kissé könnyebb munka — talán csak ennyi az egész. A fehérek és feketék faji problémája — a néger középosztály és pénzarisztokrácia problémája. A néger proletár e regényben is legfeljebb azt szenved, hogy kétfős kiszolgáltatottságban él: mint néger és mint proletár.

Tiszta irodalom ez a regény. Ha német kiadója — a Knauer-féle Weltbücher-sorozat 100-ik köteteként jelent is meg — tipikusan polgári exotikumnak szánta, a mi számunkra értékes üzenet a tengerentúlról, feketebőrű munkástestvéreinktől.

Írója, Du Bose Heyward e könyvével a legkiválóbb szocialista regényírók sorába emelkedett.

Székely Béla

a 15-ik szám tartalomjegyzéke: vajda imre: világpolitika • hortobágyi lászló: parlamentarizmus • nádas andre: páneurópa? • kassák lajos: a frakciózás ellen • székely béla: irodalom vagy tudományos kritika • r. z.: a mal magyarország gazdasági helyzete • gró lajos: a film dialektikája • nádass józsef: fejezetek a bolétához • h. dubronil: a racionalizált üzem életéből • a „munka köréből” • d. l. mussolini könyvérol • székely béla: két könyvről • nádass józsef, mária béla: versek • o. r. schalz, bruck lászló, polgár ibi képei

munka

szocialista társadalmi és művészeti beszámoló • felelős szerkesztő: kassák lajos • helyettes: nádass józsef • kiadja az Ifjúsocialista munkaközössége • felelős kiadó: lengyel lajos • szerkesztőség és kiadóhivatal budapest, VI., tehel-utca 6. V. 1 • minden közleményért a szerző felel • egyesszám ára: 60 fillér. előfizetési ár félévre 3 pengő, egész évre 6 pengő